

Utvidet inndragning og Norges rettsstatlige grunnprinsipper

Et beslag til behag?

Kandidatnummer: 72

Antall ord: 14389

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

[01.06.2016]

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	1
1 Innledning.....	2
1.1 Innledning.....	2
1.2 Metode.....	3
2 Utvidet inndragning – De lege lata	4
2.1 Utvidet inndragning overfor lovbrøyer	4
2.1.1 Lovtekst § 68.....	4
2.1.2 Vilkår for utvidet inndragning etter § 68	4
2.1.3 Virkningen av utvidet inndragning etter § 68	8
2.1.4 Verdiinndragning av nærståendes formuesgoder etter § 68 (3).....	12
2.2 Utvidet inndragning overfor de nærmeste	13
2.2.1 Lovtekst - § 72 (2).....	13
2.2.2 Vilkår for utvidet inndragning etter § 72 (2).....	14
2.2.3 Virkningen av utvidet inndragning etter § 72 (2).....	15
3 Norges rettsstatlige grunnprinsipper	16
3.1 Innledning.....	16
3.2 Bruken av presumsjoner	16
3.2.1 Innledning.....	16
3.2.2 Er utvidet inndragning straff etter konvensjonen?	17
3.2.3 Strl. 2005 § 68 og grensene for bruk av presumsjoner.....	19
3.3 Bruk av objektiv straff.....	23
3.3.1 Innledning.....	23
3.3.2 Uskyldspresumsjonen.....	23
3.3.3 EMK artikkel 7 «No punishment without law»	24
3.3.4 Grunnloven § 96.....	25
3.4 Vern av eiendom.....	26
3.4.1 Konvensjonstolkningen	26
3.4.2 Konfrontasjon.....	27
4 De lege ferenda.....	29
Litteraturliste:	33

1 Innledning

1.1 Innledning

«Mit grunnsynspunkt er dette, at hvis man konfiskerer, uden at konfiskationen kan begrundes som en fareafvendelse og heller ikke som udtryk for en konfiskation af ufortjent berigelse, så er det en pønalt konfiskation der er tale om, og så går det ikke an, at man fraviger alment anerkendte strafferetlige grundsætninger uden real begrundelse, blot under henvisning til at forholdsreglen i loven eller i den traditionelle teori etiketteres som værende ikke straf».¹

Ordene stammer fra Professor Stephan Hurwitz som talte om inndragning på det 20. nordiske juristmøte, sensommeren 1954. Han fikk her støtte av norsk strafferetts nestor Johs. Andenæs som «[i] alt vesentlig [...] deler hans synspunkter».²

Siden den tid har norsk strafferett fått regler om utvidet inndragning. Spørsmålet om inndragning er en pønalt reaksjon eller et reparasjonsinstitutt er fortsatt relevant, særlig med menneskerettighetenes inntog i det norske rettssystemet. Denne masteroppgaven tar sikte på å analysere regelverket vedrørende utvidet inndragning i straffeloven 2005, heretter strl. 2005, § 68 og § 72 (2). Det er tre hovedproblemstillinger oppgaven primært vil vurdere reglene opp mot; for det første begrensningene ved bruken av presumsjoner, for det andre begrensningene ved bruken av objektiv straff og for det tredje begrensningene med hensyn til vernet av eiendom. I forbindelse med både den første og den andre problemstillingen vil uskyldpresumsjonen, jf. Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen, heretter EMK, art. 6 og Grunnloven § 96 (2) være spesielt aktuell. For den andre problemstillingen vil også regelen «nulla poena sine lege», altså ingen straff uten etter lov, som kommer til uttrykk både i EMK art. 7 og Grunnloven § 96 (1) aktualiseres. I vurderingen av hvorvidt utvidet inndragning strider mot vernet av eiendom vil EMK tilleggsprotokoll 1 art. 1, heretter EMK tp. 1 art. 1 være relevant.

Spørsmålene er relevante da reglene om utvidet inndragning opererer med en presumsjon om skyld. For å vise tilbake til Professor Hurwitz' innledende sitat blir en av de underliggende problemstillingene om utvidet inndragning er straff. Hvis så er tilfellet vil nettopp uskyldpresumsjonen stille strenge vilkår for å akseptere en skyldpresumsjon, hvor det både må vurderes om presumsjonen er proporsjonal til det formål man forsøker å oppnå og om formålet kan oppnås med lempeligere midler.

Opgaven vil analysere strl. 2005 § 68 og § 72 (2) de lege lata og uskyldpresumsjonen slik den har kommet til uttrykk i norsk rett. Videre vil det vurderes konkret om utvidet inndragning kan regnes som straff og eventuelt om en skyldpresumsjon likevel kan aksepteres. I tillegg vil det foretas en konkret vurdering av om utvidet inndragning krenker

---

¹ «Forhandlinger på det tyvende nordiske juristmøte», Side 107, siste avsnitt.

² «Forhandlinger på det tyvende nordiske juristmøte», Side 112, siste avsnitt.

andre aspekter ved Norges internasjonale forpliktelser, herunder EMK art. 7 og EMK tp. 1 art. 1. Avslutningsvis vil det foretas en vurdering av om de norske reglene er akseptable og om det eventuelt er rom for forbedringer. I denne vurderingen vil det ses nærmere på hvordan andre land, særlig Sverige, løser tilsvarende rettslige spørsmål.

1.2 Metode

Redegjørelsen av de norske reglene vil i stor grad basere seg på lovteksten til bestemmelsene og forarbeidene for å avgjøre hva de legislative hensynene bak reglene er. Forarbeidene til strl. 2005 § 68 uttaler eksplisitt at bestemmelsen i all hovedsak tilsvarende den gamle regelen i den gamle straffeloven, heretter strl. 1902, § 34a,³ at strl. 2005 § 68 bare er en videreføring av den eksisterende regelen og at de eldre forarbeidene fortsatt vil ha betydning for vurderingen av bestemmelsene. Det er bare snakk om kosmetiske, språklige forandringer uten at meningsinnholdet dermed skal være annerledes. Følgelig vil Høyesteretts rettspraksis også være relevant, selv om denne primært knytter seg til strl. 1902 § 34a. Hva gjelder Norges rettsstatlige grunnprinsipper vil disse tolkes i lys av EMK og Den europeiske menneskerettighetsdomstolens, heretter EMDs, konvensjonspraksis, siden denne utvikler EMKs dynamiske karakter. Hva angår svensk lovgivning i «De lege ferenda»-delen vil det primært ses på ordlyden av den svenske lovgivningen i tillegg til etterarbeidene tilknyttet regelen, der det er redegjort for tilsvarende problemstillinger som denne oppgaven har tatt sikte på å vurdere.

---

³ Jf. Ot.prp. nr. 90, Kapittel 30.1 «Til § 68», jf. NOU 2002-4, Kapittel 8.13.3

2 Utvidet inndragning – De lege lata

2.1 Utvidet inndragning overfor lovbrøyer

2.1.1 Lovtekst § 68

Under følger lovteksten til strl. 2005 § 68. Den eneste endringen fra originalteksten er separasjon og avmerking av leddene for enklere lesing.

«(1) Utvidet inndragning kan foretas når lovbrøyeren finnes skyldig i straffbar handling som etter sin art kan gi betydelig utbytte, og lovbrøyeren har foretatt

- a) en eller flere straffbare handlinger som samlet kan medføre straff av fengsel i 6 år eller mer,
- b) minst én straffbar handling som kan medføre straff av fengsel i 2 år eller mer, og lovbrøyeren de siste 5 år før handlingen ble begått, er ilagt straff for en handling av en slik art at den kan gi betydelig utbytte, eller
- c) forsøk på handling som nevnt i bokstav a eller b

Forhøyelse av strafferammen etter § 79 bokstav b og c kommer ikke i betraktning.

(2) Ved utvidet inndragning kan alle formuesgoder som tilhører lovbrøyeren, inndras hvis lovbrøyeren ikke sannsynliggjør at formuesgodene er ervervet på lovlig måte. § 67 første ledd annet punktum og fjerde ledd gjelder tilsvarende.

(3) Ved utvidet inndragning overfor lovbrøyeren kan også verdien av alle formuesgoder som tilhører lovbrøyerens nåværende eller tidligere ektefelle, inndras hvis ikke

- a) de er ervervet før ekteskapet ble inngått eller etter at ekteskapet ble oppløst,
- b) de er ervervet minst 5 år før den straffbare handlingen som gir grunnlag for utvidet inndragning, eller
- c) lovbrøyeren sannsynliggjør at formuesgodene er ervervet på annen måte enn ved straffbare handlinger som lovbrøyeren selv har begått.

Når to personer bor sammen under ekteskapslignende forhold, likestilles det med ekteskap.»

2.1.2 Vilkår for utvidet inndragning etter § 68

Før utvidet inndragelse overfor lovbrøyer kan foretas må flere vilkår være oppfylt. For det første må den man vurderer inndragningen mot, heretter kalt lovbrøyeren, «finnes skyldig» i en straffbar handling, jf. § 68 (1) 1. pkt. Etter ordlyden innebærer dette at alle straffbarhetsvilkårene er oppfylt og at lovbrøyeren faktisk dømmes for ugjerningen.

Lovbrøyeren må dermed både ha utvist nødvendig skyld og ha vært tilregnelig da han oppfylte

gjerningsbeskrivelsen. Dette underbygges også av forarbeidene.⁴ Som ved vanlig straffesaksbehandling er det påtalemyndigheten som har bevisbyrden og påtalemyndigheten må bevise lovbryterens skyld utover enhver rimelig tvil.

Videre oppstiller § 68 (1) et krav om at handlingen lovbryteren finnes skyldig i «etter sin art kan»⁵ gi «betydelig utbytte». Lovbryteren trenger altså ikke nødvendigvis ha oppnådd utbyttet, det holder at muligheten for slikt utbytte ved lovbruddet «vanligvis»⁶ eksisterer, jf. ordlyden «kan». Et eksempel kan være en lovbryter som dømmes for narkotikasalg, men bare har solgt en mindre andel av narkotikaen. Hvis lovbryteren bare har solgt et par gram kokain, men har en hel kilo til salgs, med en gatepris opp mot en million kroner, vil dette være tilstrekkelig for at lovbruddet «kan» gi betydelig utbytte. Man vil antakeligvis komme til motsatt løsning hvis lovbryteren hadde klart å «overselge» narkotikaen, slik at han fikk et betydelig utbytte for en mindre andel narkotika. I så fall vil ikke mulighet for betydelig utbytte «vanligvis»⁷ eksistere. Denne «kan»-vurderingen må ikke sammenblandes med domstolens fakultative adgang til å avvise eller redusere inndragningskravet, jf. drøftelse nedenfor.

Det er sikker rett at grensen for hva som er «betydelig utbytte» vil tilsvare grensen mellom simple og grove vinningsforbrytelser,⁸ etter rettspraksis for tiden omtrent 100 000 kr.⁹ Et spørsmål blir derimot om det er potensialet for «betydelig utbytte» som følge av den konkrete handlingen eller om det er en mer generell vurdering av handlingens natur. Et eksempel på problemstillingen er om det stilles krav til hvor et grovt tyveri har blitt begått. Et innbrudd i et bankhvelv fullt av kontanter vil være en handling som åpenbart kan gi betydelig utbytte, men et innbrudd i en leilighet i et fattig nabolag eller en gammel hytte på fjellet vil i den gitte situasjonen ofte ikke ha det samme utbyttepotensialet.

En naturlig ordlydstolkning av «etter sin art» tilsier at det er forbrytelsens natur, altså det generelle aspektet ved forbrytelsen. Dermed vil det ikke være den spesifikke situasjonen som må vurderes, men om den typen forbrytelse lovbryteren har begått normalt gir «betydelig utbytte». Dette underbygges av forarbeidene til den gamle bestemmelsen i strl. 1902 § 34a hvor det uttales «[d]et er tilstrekkelig at det er en generell sannsynlighet for betydelig utbytte; altså at slike forbrytelser vanligvis gir betydelig utbytte».¹⁰ Konklusjonen blir at det er utbyttepotensialet for forbrytelsen generelt som er vurderingstema for dette vilkåret. Dette er likevel en regel med visse unntak. Kroppskrenkelser og tvang er eksempler på forbrytelser som i utgangspunktet ikke har utbyttepotensiale. Hvis disse virkemidlene benyttes som ledd i

---

⁴ Jf. Ot.prp. nr. 90, Kapittel 30.1 «Til § 68», andre avsnitt

⁵ Jf. Ot.prp. nr. 90, Kapittel 30.1 «Til § 68», andre avsnitt

⁶ Jf. Rt. 2003 s. 897 avsnitt 14

⁷ Jf. Rt. 2003 s. 897 avsnitt 14

⁸ Jf. Ot.prp. nr. 90, Kapittel 30.1 «Til § 68», andre avsnitt

⁹ Jf. Rt. 2006 s. 853, avsnitt 13: Underslag av 102 000 kr ble ansett som grovt men «ikke [...] langt over grensen»

¹⁰ Jf. Ot.prp. nr. 8, side 67 «Til § 34a», sjette avsnitt

ulovlig pengeinnkreving, såkalt torpedovirksomhet, vil utvidet inndragning kunne være anvendelig, jf. blant annet forarbeidene og Matningsdal.¹¹

Av det overnevnte kan følgende rettssetning utledes; for å idømmes utvidet inndragning må lovbrøyteren dømmes for en forbrytelse som vanligvis etter sin natur har potensiale til å gi betydelig utbytte, på det nåværende tidspunkt utbytte over 100 000 kr.

I tillegg til den overnevnte rettssetningen eksisterer det tre alternative vilkår som må oppfylles før utvidet inndragning er aktuelt, jf. strl. 2005 § 68 (1) bokstav a, b og c. Det første alternative vilkåret i § 68 (1) bokstav a er at lovbrøyteren må ha foretatt «en eller flere straffbare handlinger som samlet kan medføre straff av fengsel i 6 år eller mer». Det er den øvre strafferammen som er relevant, ikke straffutmålingen i den konkrete saken jf. ordlyden «kan medføre». Når vilkåret nevner «en eller flere straffbare handlinger som samlet (...)» er dette en henvisning til reglene om forhøyelse av maksimumsstraffen når lovbrøyteren har begått flere lovbrudd ved en eller flere handlinger, jf. § 79 (1) bokstav a, jf. henvisning 2 i § 68 (1) bokstav a og § 68 (1) siste setning. I konkurrenstilfellene er det dermed den samlede maksimumsstrafferammen som er avgjørende.

Siden § 79 (1) bokstav a setter begrensninger for hvor mye strafferammen kan øke er det bare lovbrudd med en viss strafferamme som omfattes i relasjon til utvidet inndragning. Etter bestemmelsen, som omhandler konkurrenstilfellene, kan strafferammen etter § 79 (1) bokstav a forhøyres med «inntil det dobbelte», likevel ikke med «mer enn 6 år» og ikke mer enn «summen av lengstestrafene». Dette medfører at hvis noen skal idømmes utvidet inndragning etter § 68 (1) bokstav a må lovbrøyteren idømmes straff enten for en forbrytelse med strafferamme på 6 år eller to eller flere forbrytelser med samlet strafferamme på 6 år eller mer. I tillegg må de innledende vilkårene i § 68 (1) første setning være oppfylt. Man vil f.eks. alltid kunne idømme utvidet inndragning for en lovbrøyter som begår grovt tyveri (strafferamme 6 år), jf. § 322. Derimot vil man aldri kunne idømme utvidet inndragning etter § 68 (1) bokstav a hvis lovbrøyteren bare dømmes for flere tyverier (strafferamme 2 år), jf. § 321.

Det uttales i forarbeidene at «[b]egge lovbrudd som anvendes i konkurrans, må være av en slik art at de kan gi utbytte».¹² Dette medfører at en person som dømmes for grov kroppskrenkelse, jf. § 272 og for narkotikaovertrødelse etter § 231 ved salg av 900 gram hasj (gatepris i underkant av 135 000 kr, jf. f.eks. Gjermund Cappelens uttalelse til Aftenposten),¹³ ikke vil kunne idømmes utvidet inndragning. I dette tilfellet vil ikke kroppskrenkelsen ha potensiale for «betydelig utbytte», og § 68 (1) bokstav a er således ikke anvendelig.

---

¹¹ Jf. Ot.prp. nr. 8, side 67 «Til § 34a», nest siste avsnitt; NOU 1996:21 side 185 «Til § 34 nr. 2», sjette avsnitt; Matningsdal, side 633, underkapittel 2.2, første avsnitt

¹² Jf. Ot.prp. nr. 8, «Til § 34a», side 68, tredje avsnitt

¹³ Jf. Slettholm

Det er § 68 (1) bokstav a som setter den høyeste terskelen for å idømme utvidet inndragning og dermed at skyldpresumsjonen i § 68 (2) trer i kraft. Likevel er ikke terskelen satt spesielt høyt for de lovbrudd som naturlig omfattes. Alle grove vinningsforbrytelser vil f.eks. så godt som automatisk omfattes av bestemmelsen. Et av formålene med utvidet inndragning var å ramme «personer med en kriminell livsstil [...]». Utvidet inndragning bør særlig foretas når det [...] er en velbegrunnet mistanke om at den oppklarte kriminalitet bare er en del av den kriminaliteten som er begått, og hvor det er rimelig og velbegrunnet å stille krav om at lovbrøyteren sannsynliggjør at formuen er lovlig ervervet». ¹⁴ Det kan og bør stilles spørsmål om vilkåret i § 68 (1) bokstav a etter sin ordlyd indikerer at en lovbrøyter har en kriminell livsstil og således skal måtte forsvare sine formueserverv. Det at en person f.eks. dømmes for et enkeltstående grovt tyveri er ikke i seg selv en indikasjon på at alle hans formuesgoder stammer fra kriminalitet. Ordlyden til vilkåret i § 68 (1) bokstav a kan dermed vanskelig sies å i seg selv være i overensstemmelse med bestemmelsens fastsatte formål.

Alternativt må lovbrøyteren ha begått «minst én straffbar handling som kan medføre straff av fengsel i 2 år eller mer, og lovbrøyteren de siste 5 år før handlingen ble begått, er ilagt straff for en handling av en slik art at den kan gi betydelig utbytte», jf. § 68 (1) bokstav b. Dette er en henvisning til et av formålene med bestemmelsen; å hindre at personer med en kriminell livsstil skal kunne nyte godt av sine ugjerninger, ¹⁵ siden flere domfellelser for flere lovbrudd over en 5-årsperiode ofte vil tyde på at lovbrøyteren ikke har vendt vekk fra den kriminelle vei.

Det overnevnte må leses i sammenheng med § 68 (1) første setning. Regelen blir dermed at lovbrøyteren må «finnes skyldig i straffbar handling som etter sin art kan gi betydelig utbytte», jf. § 68 (1) første setning, «minst en straffbar handling som kan medføre straff av fengsel i 2 år eller mer», jf. § 68 (1) bokstav b og at «lovbrøyteren de siste 5 år før handlingen ble begått, er ilagt straff for en handling av en slik art at den kan gi betydelig utbytte», jf. § 68 (1) bokstav b. Satt sammen betyr dette at lovbrøyteren nå må finnes skyldig i en straffbar handling med strafferamme på minst 2 års fengsel og som kan gi betydelig utbytte, i tillegg til at han de siste 5 år før idømmelsen er ilagt straff for en handling som kan gi betydelig utbytte.

Vilkåret om at lovbrøyteren må være «ilagt straff» tilsier etter ordlyden at lovbrøyteren faktisk må være dømt for handlingen. Alle straffbarhetsvilkår må følgelig være oppfylt. En frikjennelse, uavhengig av grunnlag, vil hindre utvidet inndragning etter § 68 (1) bokstav b. Det stilles ingen andre krav til handlingen lovbrøyteren er «ilagt straff» for enn at den «kan gi betydelig utbytte». Dette er det samme kravet som nevnt tidligere i bestemmelsen. Etter forarbeidene til den gamle bestemmelsen om utvidet inndragning uttales det at «[d]et er nok at det samlede utbyttet er betydelig, det kreves ikke at begge lovbrudd er av en slik karakter at de kan gi betydelig utbytte». ¹⁶

---

¹⁴ Jf. Ot.prp. nr. 8, side 68, 11. avsnitt

¹⁵ Jf. Ot.prp. nr. 8, side 68, 11. avsnitt

¹⁶ Jf. Ot.prp. nr. 8, side 68, tredje avsnitt

Med andre ord vil en lovbrøyer som har blitt dømt for to handlinger, f.eks. to tyverier jf. § 321, som tilsammen har kunnet gitt utbytte på 100 000 kr kunne idømmes utvidet inndragning, selv om ingen av lovbruddene alene oppfyller kravet til «betydelig utbytte» så fremt lovbrøyeren ble dømt i to separate rettssaker innen en 5-årsperiode. Det er intet krav til strafferammen for handlingen lovbrøyeren er dømt for de siste 5 år. Det kan derfor tenkes situasjoner hvor lovbrøyeren er dømt for et forhold med lav strafferamme, f.eks. bot, og siden dømmes for et lovbrudd med strafferamme på to år og dermed idømmes utvidet inndragning. Et eksempel på dette vil være en lovbrøyer som i flere år selger fisketillatelser på en annen manns grunn og dømmes for ulovlig bruk av fast eiendom, jf. § 346, for deretter å begå et tyveri, jf. § 321, innen 5 år etter den første dommen. Den maksimale strafferammen for førstnevnte er bot, mens tyveriet kan straffes med fengsel inntil 2 år.

Terskelen for å idømme utvidet inndragning etter § 68 (1) bokstav b er med andre ord lavere enn etter § 68 (1) bokstav a.

Det siste alternative vilkåret i § 68 (1) bokstav c likestiller forsøk på handlinger begått i samsvar med § 68 (1) bokstav a og b med fullbyrdede gjerninger. Det at man blir stoppet før man fullbyrder lovbruddet vil ikke være til hinder for utvidet inndragning av midlene fra sin kriminelle livsstil. Med andre ord kan man komme i situasjoner hvor en person ved to anledninger innen en femårsperiode blir tatt «på fersk gjerning» for tyveri og dømmes for forsøk i begge tilfellene. Retten kan da idømme utvidet inndragning selv om lovbrøyeren ikke har tjent på kriminaliteten. Eller, for å bruke det siste eksempelet under avsnittet om § 68 (1) bokstav b, kan en lovbrøyer idømmes utvidet inndragning hvis han tas for forsøk på å selge fisketillatelser på annen manns grunn i strid med § 346 for deretter å dømmes for forsøk på tyveri etter § 321.

Terskelen er dermed i utgangspunktet satt enda lavere enn i § 68 (1) bokstav a og b. Likevel moderer forarbeidene dette utgangspunktet noe. Det uttales at «[d]ømmes lovbrøyeren bare for forsøk og ikke for fullbyrdet handling, vil dette kunne være et moment ved vurderingen av om utvidet inndragning skal besluttes».¹⁷ Domstolen vil etter forarbeidene ha større grunn til å vurdere om den skal benytte sin fakultative adgang til å nekte inndragning i forsøksstilfellene.

Selv om alle vilkårene for utvidet inndragning er til stede bør det nevnes at regelen er fakultativ, jf. ordlyden «kan foretas» i § 68 (1) første setning. Retten må med andre ord selv avgjøre hvorvidt inndragning skal foretas og om noen formuesgoder eventuelt skal holdes utenfor. Likevel uttales det i forarbeidene at retten i utgangspunktet skal «bruke kompetansen fullt ut».¹⁸ Terskelen er med andre ord lav for at utvidet inndragning skal benyttes.

2.1.3 Virkningen av utvidet inndragning etter § 68

---

¹⁷ Jf. Ot.prp. nr. 90, Kapittel 30.1 «Til § 68», tredje avsnitt

¹⁸ Jf. Ot.prp. nr. 8, side 69, tredje avsnitt

Hvis vilkårene for utvidet inndragning i § 68 (1) er til stede trer presumsjonen om lovbrysterens ulovlige ervervelse av formuesgoder i kraft. Etter bestemmelsens annet ledd kan «alle formuesgoder» som «tilhører lovbrysteren» inndras med mindre lovbrysteren «sannsynliggjør at formuesgodene er ervervet på lovlig måte», jf. § 68 (2) første setning.

En naturlig ordlydstolkning av «alle» tilsier at det ikke er noen begrensninger på hvilke formuesgoder som kan inndras eller verdien av disse. Med «formuesgoder» vil ordlyden tilsi ethvert økonomisk gode. Dette underbygges av forarbeidene, hvor det uttales at «[m]ed formuesgode menes alt som har økonomisk verdi, som fast eiendom, løsøre, rettigheter, fordringer og penger».¹⁹ Matningsdal modererer derimot ordlydstolkningen noe da han med henvisning til § 67 mener at også gjenstander uten økonomisk verdi, f.eks. utelukkende affeksjonsverdi vil kunne omfattes.²⁰ Dette vil kunne være aktuelt i tilfeller hvor man finner det man mener er andres gjenstander hos lovbrysteren, men at disse gjenstandene i seg selv ikke har noen økonomisk verdi. Det er ikke oppsatt noen unntak for hvilke formuesgoder inndragningen kan omfatte i § 68 (2) slik man f.eks. finner i dekningsloven kapittel 2. Tvert imot kommer det klart frem i rettspraksis at unntak ikke eksisterer, deriblant uttalelsen «[d]et er på det rene at dekningslovens regler om beslagsforbud ikke får anvendelse som en begrensning i hva som kan besluttes inndratt».²¹ En eventuell avgrensning på tilsvarende grunnlag, f.eks. at formuesgodet har stor affeksjonsverdi for lovbrysteren eller er nødvendig for dennes livsgrunnlag, må hjemles i domstolens fakultative inndragningsadgang, jf. «kan alle formuesgoder» i strl. 2005 § 68 (2). Det er likevel verdt å nevne at forarbeidene med henvisning til tilfeller som i dekningsloven kapittel 2 uttaler at det vil være «større grunn enn ellers til helt eller delvis å unnlate å inndra».²²

Når bestemmelsen presiserer at «alle formuesgoder» kan inndras gir dette uttrykk for hovedregelen om gjenstandsinnndragning. Det er med andre ord den konkrete gjenstanden eller det konkrete kontantbeløpet man presumerer å ha ulovlig opphav som i utgangspunktet skal inndras. Det åpnes likevel for verdiinndragning i § 68 (2) andre setning, gjennom henvisningen til § 67 (1) andre setning. I disse tilfellene vil verdien av den konkrete gjenstanden inndras i stedet for gjenstanden. Bruk av verdiinndragning i stedet for gjenstandsinnndragning vil særlig være aktuelt hvis sistnevnte finnes for tyngende for lovbrysteren og/eller dennes familie. Inndragning av bolig vil her kunne være et eksempel. Et annet alternativ er at den ulovlig ervervede gjenstanden befinner seg i utlandet eller på annet vis er vanskelig å inndra. Dyrnes bruker som eksempel en leilighet i Spania hvor det ikke kan sannsynliggjøres lovlig finansiering.²³

Uavhengig av hvilken form for inndragning som benyttes vil det være gjenstandens verdi på domstidspunktet som er avgjørende, jf. forarbeidene.²⁴ Bestemmelsen om utvidet inndragning

---

¹⁹ Jf. Ot.prp. nr. 8, side 69, andre avsnitt

²⁰ Matningsdal, side 635, underkapittel 3.1, andre avsnitt

²¹ Jf. Rt. 2012 s. 1305, avsnitt 26

²² Ot.prp. nr. 8, side 69, fjerde avsnitt

²³ Dyrnes, side 85

²⁴ Jf. NOU 1996:21 side 134

tar ikke hensyn til typen kriminalitet man antas å ha begått eller hvilke utgifter lovbyteren eventuelt har hatt ved utførelsen av lovbruddet. Det uttales i forarbeidene at «Utvidet inndragning kan foretas selv om verdiene som inndras, overstiger det utbyttet retten har funnet det bevist at siktede har hatt, og selv om det er klart at verdiene ikke stammer fra det lovbruddet som lovbyteren er funnet skyldig i».²⁵ Dette medfører, uavhengig av om det er gjenstandsinndragning eller verdiinndragning, at det er utbyttet brutto man inndrar ved utvidet inndragning. En lovbyter vil f.eks. ikke få fradrag for kostnadene til innkjøp av narkotika hvis det inndras et kontantbeløp man mener stammer fra narkotikasalg.

Etter rettspraksis²⁶ og forarbeider²⁷ holder det at påtalemyndigheten *sannsynliggjør* at formuesgodet «tilhører lovbyteren». Det er med andre ord påtalemyndigheten som har tvilsrisikoen vedrørende eierskapet. Dette medfører at en overføring av formuesgoder pro forma til tredjepart ikke vil innvirke på den utvidede inndragningskompetansen hvis påtalemyndigheten kan sannsynliggjøre at det er lovbyteren som i realiteten eier formuesgodet.

For at lovbyteren ikke skal få sine formuesgoder inndratt må han som nevnt «sannsynliggjør[e] at formuesgodene er ervervet på lovlig måte», jf. § 68 (2) første setning. Det er med andre ord en presumsjon om at lovbyterens formuesgoder stammer fra kriminelle handlinger og det er opp til lovbyteren å motbevise dette. Når presumsjonen har trådt i kraft eksisterer to muligheter. For det første kan det være grunnlag for å tro at lovbyteren ikke har hatt noen lovlige inntekter, altså at alle formuesgoder må vurderes. Det andre og mer praktiske alternativ er at lovbyteren har hatt en viss grad av lettbeviselig lovlig inntekt, f.eks. inntekt oppført på selvangivelsen, men at dette ikke er nok til å forklare de formuesgoder lovbyteren besitter. I sistnevnte alternativ vil påtalemyndigheten foreta en privatforbruksanalyse for å anslå hvor mye av lovbyterens utgifter og formuesgoder man mener ikke kan forklares på lovlig vis, jf. Dyrnes.²⁸ Dette vil så sette taket for hvor mye man verdimesig totalt kan inndra.

Beviskravet er som nevnt å «sannsynliggjør[e]», noe som etter ordlyden og sikker rett²⁹ betyr at beviskravet er sannsynlighetsovervekt. I utgangspunktet har retten dermed ikke anledning til å nekte inndragning hvis lovbyteren bare til en viss grad klarer å sannsynliggjøre at ervervlsen er lovlig. Likevel åpner forarbeidene for at retten kan bruke sin fakultative adgang til å redusere eller frafalle inndragningskravet i slike tilfeller.³⁰ Et eksempel vil være en lovbyter som ikke klarer å i tilstrekkelig grad sannsynliggjøre lovlig erverv av formuesgodet, men som likevel har gode grunner for hvorfor det ikke er mulig å sannsynliggjøre lovlig erverv i stor nok grad. Hvis det er snakk om et formuesgode som har blitt gitt i gave innad i familien gjennom flere år vil det f.eks. kunne være vanskelig å bevise lovlig erverv, særlig

---

²⁵ Jf. Ot.prp. nr. 8, «Til § 34a», side 69, andre avsnitt

²⁶ Jf. Rt.2002.91, side 93, siste avsnitt

²⁷ Jf. Ot.prp. nr. 90, Kapittel 30.1 «Til § 68», fjerde avsnitt

²⁸ Jf. Dyrnes, side 82, siste avsnitt. Det henvises også videre til J-saken, LA-2002-01373.

²⁹ Jf. blant annet Ot.prp. nr. 90, Kapittel 30.1 «Til § 68», femte avsnitt og Rt.2003.897 avsnitt 21

³⁰ Jf. Ot.prp. nr. 90, Kapittel 30.1 «Til § 68», femte avsnitt

hvis giveren er bortfalt. Det er altså i tilfellene hvor retten finner lovbryterens forklaring på ervervet mulig og begrunnelsen for hvorfor omstendighetene rundt ervervet ikke fullt ut kan sannsynliggjøres sannsynlig at forarbeidene anmoder retten å vurdere hvorvidt utvidet inndragning skal benyttes.

Hva gjelder vilkåret «lovlig måte» utaler forarbeidene «[h]vis et formuesgode er ervervet ved et lovbrudd som gjerningspersonen ikke kan straffes for, f.eks. fordi han ikke har utvist skyld, er formuesgodet ikke ervervet på lovlig måte. [...] Forelå det derimot en straffrihetsgrunn, vil handlingen vanligvis være rettmessig, og inndragning er helt utelukket etter lovforslaget».³¹ Matningsdal presiserer meningsinnholdet i dette ved å hevde at kravet «ikke er identisk med grensen mellom straffri/straffbar handling».³² Han påpeker at inndragningen kan skje hvis ervervelsen har skjedd ved lovbrudd lovbryteren ikke kan dømmes for, f.eks. ved manglende utvist skyld. Et eksempel på dette vil være om lovbryteren har ervervet gjenstanden ved uaktsom tilegnelse. I realiteten vil dette kunne oppfylle den objektive gjerningsbeskrivelsen for tyveri, jf. § 321, men da lovbryteren ikke har opptrådt forsettlig vil han ikke kunne straffes.

Videre viser rettspraksis at det ikke holder at ervervet av formuesgodene har skjedd ved lovlige midler hvis forbruket til livets opphold har blitt betalt med ulovlige midler. Et eksempel fra rettspraksis på dette finnes blant annet i Rt. 2003 s. 1096. Saken omhandlet en kvinne som var dømt for narkotikaforbrytelser og hvor det var aktuelt med inndragning av flere formuesgoder, deriblant en leilighet. Politirevisor hadde kommet til at det var en differanse mellom domfeltes forbruk og lovlige inntekter på omkring 2 millioner kroner. Domfelte bestred ikke politirevisorens beregninger men mente at siden hun kunne bevise at ervervet av leiligheten skjedde med lovlige midler kunne den ikke inndras etter daværende straffelovs § 34a. Høyesterett var ikke enig med domfelte og førstvoterende uttaler «[f]ormuesoppbygningen kan ikke anses som lovlig når lovlige inntekter ikke er større enn det som går med til forbruk».³³ Når vilkåret «lovlig måte» i straffeloven 2005 § 68 (2) skal vurderes må dermed lovbryterens fullstendige livssituasjon ses under ett, hvor både forbruket og formuesoppbyggingen vurderes.

Det kan tenkes situasjoner hvor lovbryteren bare klarer å sannsynliggjøre at deler av formuesgodet har lovlig opphav. Et eksempel kan være at lovbryteren sannsynliggjør at et større arvebeløp har gått til innkjøp av bolig, men at beløpet i seg selv ikke er stort nok til å dekke hele ervervelsesbeløpet. I slike tilfeller kan en «forholdsmessig andel inndras».³⁴ Hvis retten velger gjenstandsinnndragning i stedet for verdiinnndragning vil det i så fall opprettes sameie mellom staten og lovovertrederen, jf. Matningsdal.³⁵

---

³¹ Jf. Ot.prp. nr. 8, side 69, sjette avsnitt

³² Jf. Matningsdal, side 636, underkapittel 3.2

³³ Jf. Rt. 2003 s. 1096, avsnitt 12

³⁴ Jf. Ot.prp. nr. 8, side 69, syvende avsnitt

³⁵ Jf. Matningsdal, side 637, underkapittel 3.3, sjette avsnitt

2.1.4 Verdiinndragning av nærståendes formuesgoder etter § 68 (3)

I § 68 (3) finnes en spesialregel om verdiinndragning hos lovbrøyer av verdien til formuesgoder visse nærstående eier. Situasjonen vil etter denne regelen være at lovbrøyerens «nåværende eller tidligere ektefelle», jf. § 68 (3), er eier av formuesgoder man presumerer er skaffet til veie ved lovbrøyerens kriminelle handlinger. Siden regelen også gjelder tilsvarende for samboere som lever «under ekteskaplignende forhold», jf. § 68 (3) siste avsnitt, vil den videre fremstillingen også være relevant i slike tilfeller. Bakgrunnen for regelen er at enkelte kriminelle vil overføre formuesgoder til sine nærstående for å hindre inndragning, uten å dermed miste bruksmuligheten over formuesgodene. Regelen blir altså aktuell også i de tilfellene hvor overføringen er reell, ikke bare pro forma, men likevel i strid med prinsippet om at ingen skal tjene på kriminalitet.

Etter ordlyden av «ved utvidet inndragning», jf. § 68 (3), er det klart at tredje ledd bare kan anvendes i de tilfeller hvor vilkårene for utvidet inndragning er oppfylt etter § 68 (1). Dette underbygges også av forarbeidene.³⁶

Regelen i § 68 (3) åpner for at «verdien av alle formuesgoder» kan inndras fra lovbrøyeren. Ifølge Matningsdal, med støtte i forarbeidene, er det ikke krav om at påtalemyndigheten må «bevise at formuesgodet stammer fra et lovbrudd som lovovertrederen har begått, eller at det er overdratt fra ham».³⁷ Dette er i tråd med ordlyden i § 68 (3) hvor det eneste kriteriet for påtalemyndigheten er å sannsynliggjøre at det er snakk om «formuesgoder som tilhører lovbrøyerens nåværende eller tidligere ektefelle». Det vil eventuelt være lovbrøyeren som må sannsynliggjøre en fritaksgrunn, se drøftelsen nedenfor. Videre uttaler Matningsdal at det heller ikke er noe hinder at «hele vedkommendes formue inndras etter andre ledd».³⁸ I utgangspunktet kan verdien av formuesgodene inndras fra lovbrøyeren med mindre et av tre alternative vilkår er oppfylt; for det første om formuesgodene er «ervert før ekteskapet ble inngått eller etter at ekteskapet ble oppløst», jf. § 68 (3) bokstav a, for det andre om formuesgodet er «ervert minst 5 år før den straffbare handlingen som gir grunnlag for utvidet inndragning», jf. § 68 (3) bokstav b eller for det tredje om «lovbrøyeren sannsynliggjør at formuesgodene er ervert på annen måte enn ved straffbare handlinger som lovbrøyeren selv har begått», jf. § 68 (3) bokstav c.

Første unntaksmulighet i § 68 (3) omhandler formuesgoder ervert utenfor ekteskapet, jf. § 68 (3) bokstav a. Grunnet § 68 (3) siste avsnitt må denne fristen beregnes fra lovbrøyeren og den nærstående begynte å leve sammen i et ekteskaplignende forhold og frem til ekteskapets, eventuelt det ekteskaplignende forholdets, oppløsning. Følgelig vil ikke separasjon forhindre inndragning etter bestemmelsen.

---

³⁶ Jf. Ot.prp. nr. 8, side 70, første avsnitt

³⁷ Jf. Matningsdal, side 639, underkapittel 7.1, tredje avsnitt og Ot.prp. nr. 8, side 70, sjette avsnitt

³⁸ Jf. Matningsdal, side 639, underkapittel 7.1, tredje avsnitt

Andre unntaksmulighet setter en tidsramme for hvor langt tilbake i tid man kan gå før utvidet inndragning ikke lenger er aktuelt, jf. § 68 (3) bokstav b. Tidsfristen gjelder fra «den straffbare handlingen som gir grunnlag for utvidet inndragning». I tilfellene hvor utvidet inndragning skjer på bakgrunn av § 68 (1) bokstav b vil denne tidsfristen løpe fra det siste lovbruddet med en minimumsstrafferamme på 2 år, siden det er dette lovbruddet som vil være det primære vilkåret for idømmelsen av utvidet inndragning. Siden § 68 (3) bokstav b bare gjelder fra da den straffbare handlingen ble begått kan man i overnevnte tilfelle ende opp med å måtte sannsynliggjøre erverv fra 10 år tilbake da foreldelsesfristen for lovbrudd med 2 års strafferamme er på 5 år, jf. § 86 (1) bokstav b, jf. § 87 (1). Uavhengig av det overnevnte vil § 68 (3) bokstav a gå foran hvis ekteskapet har vart kortere enn tidsperioden i § 68 (3) bokstav b.

Beviskravet i § 68 (3) bokstav c er sannsynlighetsovervekt, jf. Matningsdal og forarbeider.³⁹ Lovbryteren trenger ikke bevise at formuesgodet er ervervet ved lovlige handlinger, det holder å sannsynliggjøre at lovbyteren selv ikke var involvert i den eventuelt ulovlige måten formuesgodet ble anskaffet på.

Forutsatt at ingen av unntaksmulighetene i § 68 (3) bokstav a-c er anvendelig foretas det som nevnt en verdiinndragning av lovbyterens formuesgoder, selv om disse allerede er inndratt etter § 68 (2). Dette er for å forhindre at en lovbyter bruker sin kriminalitet på forbruk og gaver, og på den måten kan leve av sin kriminelle livstil. Det eksisterer flere tilfeller fra rettspraksis hvor en lovbyter har påberopt seg dekningslovens regler om beslagsfrihet som grunnlag for å hindre inndragning av verdien av formuesgodene (eks-)ektefellen eier. Dette har ingen hjemmel i lovteksten, og rettspraksis⁴⁰ er klar på at slike hensyn ikke er avgjørende. En begrensning i inndragningskravet vil i slike tilfeller eventuelt måtte hjemles i rettens fakultative skjønn, jf. drøftelsen under underkapittel 2.1.2.

2.2 Utvidet inndragning overfor de nærmeste

2.2.1 Lovtekst - § 72 (2)

Under følger lovteksten til strl. 2005 § 72 (2) som omhandler inndragning av formuesgodene til lovbyterens nærmeste. Siden det bare er annet ledd som er relevant i relasjon til utvidet inndragning vil ikke resten av § 72 behandles.

«Kan det foretas utvidet inndragning etter § 68, og lovbyteren har overdratt et formuesgode til en av sine nærmeste, kan formuesgodet eller verdien av det inndras overfor mottakeren hvis påtalemyndigheten sannsynliggjør at det er ervervet ved at lovbyteren har begått et lovbrudd. Dette gjelder likevel ikke for formuesgoder som ble overdratt mer enn 5 år før den

---

³⁹ Jf. Matningsdal, side 639, underkapittel 7.4, andre avsnitt; Ot.prp. nr. 8, «Til § 34a», side 70, 11. avsnitt

⁴⁰ Jf. blant annet Rt. 2003 s. 1096, avsnitt 15 og Rt. 2012 s. 1305, avsnitt 26

handling som danner grunnlag for inndragningen, ble begått, eller formuesgoder som er mottatt til vanlig underhold fra en som plikter å yte slikt underhold.»

2.2.2 Vilkår for utvidet inndragning etter § 72 (2)

Regelen i § 68 gir ingen mulighet til å foreta gjenstandsinndragning fra nærstående som kan ha endt opp med «godene» fra lovbrøtters kriminalitet. Lovbrøtters nærmeste kan dermed fortsette som normalt, selv om mange av deres gjenstander stammer fra kriminalitet. Dette kan virke støtende på samfunnets rettsfølelse, særlig hvis det er tale om luksusgjenstander som dyre biler og båter. For å hindre at en «altruistisk» lovbrøtter begår kriminalitet for å bedre levevilkårene til sine nærmeste åpner § 72 (2) for både gjenstandsinndragning og verdiinndragning overfor lovbrøtters «nærmeste». I § 9 er «nærmeste» legaldefinert, og omfatter blant annet nåværende og tidligere ektefeller, søsken, foreldre, barn, svigerfamilien, m.m. Bestemmelsen har grenselinjer mot heleribestemmelsene i §§ 332-334, i tillegg til regelen om uaktsomt heleri i § 335. For at regelen i § 72 (2) skal kunne anvendes i stedet for heleribestemmelsene er det derfor et krav at de nærmeste ikke visste at formuesgodene stammet fra kriminalitet, slik at de forsettlige heleribestemmelsene er anvendelige, og heller ikke har opptrådt «i strid med kravet til forsvarlig opptreden», jf. § 23, og således handlet uaktsomt slik at den uaktsomme heleribestemmelsen aktualiseres. Mottaker trengte altså hverken ha forstått eller burde ha forstått at formuesgodet stammet fra en straffbar handling.

Grunnvilkåret for å foreta utvidet inndragning overfor lovbrøtters nærmeste etter § 72 (2) er at utvidet inndragning er aktuelt overfor lovbrøtteren. Følgelig må alle vilkår i § 68 være oppfylt, se redegjørelsen under kapittel 2.1. Forutsatt at dette er tilfelle må lovbrøtteren ha «overdratt» formuesgodet til en av sine nærmeste. Etter ordlyden stilles det ingen krav til formuesoverdragelsen annet enn at den er reell, ikke pro forma; i sistnevnte tilfeller vil utvidet inndragning etter § 68 være aktuelt. Forarbeidene til den tilsvarende bestemmelsen i strl. 1902 § 37a modererer likevel bestemmelsen noe. Det uttales i forarbeidene at «[d]et er ikke avgjørende om mottageren har betalt vederlag for formuesgodet eller ikke. Men er retten overbevist om at mottageren har betalt fullt vederlag, bør inndragning ikke skje».⁴¹ I slike tilfeller vil det være fare for dobbeltinndragning da man kan ende opp med å både inndra formuesgodet og vederlaget for det.

Videre må påtalemyndigheten «sannsynliggjør[e]» at formuesgodet er ervervet ved lovbrudd fra lovbrøtters side. Etter de eldre forarbeidene stilles det ikke krav til påtalemyndigheten å bevise hvilken konkret straffsanksjonert handling som er begått, så lenge den sannsynliggjør at «formuesgodet er ervervet ved et eller annet lovbrudd som lovbrøtteren har begått».⁴²

---

⁴¹ Jf. Ot.prp. nr. 8, «Til § 37a», side 72, andre avsnitt

⁴² Jf. Ot.prp. nr. 8, «Til § 37a», side 72, femte avsnitt

Det finnes to unntak fra inndragning etter § 72 (2) selv om de øvrige vilkårene skulle være oppfylt. For det første er det en absolutt tidsfrist som forhindrer inndragning av gjenstander overdratt minst «5 år før den handling som danner grunnlag for inndragningen, ble begått».

For det andre avgrenses bestemmelsen mot formuesgoder gitt som ledd i «vanlig underhold» fra en lovbrøyer som har plikt til slikt underhold, jf. § 72 (2). Det henvises i bestemmelsen til barneloven kapittel 8 og ekteskapsloven § 38, noe som tilsier at det er ektefeller og barn som er relevante mottakere for slikt underhold.

2.2.3 Virkningen av utvidet inndragning etter § 72 (2)

Forutsatt at utvidet inndragning etter § 72 (2) idømmes vil det formuesgodet lovbrøyeren har overført bli inndratt fra den nærmeste. Siden det i bestemmelsen presiseres at det er «formuesgodet eller verdien av det» som kan inndras vil det være aktuelt med enten gjenstandsinndragning eller verdiinndragning.

Inndragning av formuesgoder hos nærmeste kan påvirke adgangen til utvidet inndragning hos lovbrøyeren. Etter de eldre forarbeidene vil inndragning, helt eller delvis, hos den nærmeste medføre et direkte «fradrag i lovbrøyerens ansvar».⁴³ Det samme vil ikke være tilfellet hvis det er lovbrøyeren som innfrir, da det «først [blir] en reduksjon i den nærståendes ansvar når lovbrøyeren har innfridd hele sitt ansvar».⁴⁴

---

⁴³ Jf. Ot.prp. nr. 8, «Til § 37a», side 73, andre avsnitt

⁴⁴ Jf. Ot.prp. nr. 8, «Til § 37a», side 73, andre avsnitt

3 Norges rettsstatlige grunnprinsipper

3.1 Innledning

I 2014 fikk Grunnloven en språklig oppdatering. I tillegg ble en del sentrale menneskerettigheter inkorporert i nye kapittel E. Menneskerettighetene hadde også før dette vern i norsk rett, men da gjennom menneskerettsloven⁴⁵ som blant annet inkorporerte EMK i norsk rett. Siden Grunnloven er lex superior i relasjon til alle andre norske lover kan det stilles spørsmål ved hvilken betydning EMK, og da også EMDs tolkning av EMK, vil ha for forståelsen av tilsvarende grunnlovfestede menneskerettigheter. Spørsmålet er løst i forarbeidene til endringene i Grunnloven, hvor menneskerettighetsutvalget i anledning innføringen av menneskerettighetene uttaler «[menneske]rettighetene kan utledes fra flere av de mest autoritative rettskildene på området - som Grunnloven selv og de menneskerettighetskonvensjoner som Norge har sluttet seg til».⁴⁶ I tillegg uttales det eksplisitt i grunnlovfesting av uskyldspresumsjonen i Grunnloven § 96 (2) at «Den nærmere grensen for når uskyldspresumsjonen er overtrådt, må fortsatt trekkes opp på bakgrunn av nasjonal og internasjonal praksis på området».⁴⁷ Dette kan også til en viss grad underbygges av Maria-dommen, som omhandlet et utvisningsvedtak rettet mot en kenyansk mor og hennes norske datter. Førstvoterende uttalte i forbindelse med tolkningen av Grunnloven § 102 at bestemmelsen «skal tolkes i lys av de folkerettslige forbildene, men likevel slik at fremtidig praksis fra de internasjonale håndhevingsorganene ikke har samme prejudikatsvirkning ved grunnlovstolkningen som ved tolkningen av de parallelle konvensjonsbestemmelsene: Det er etter vår forfatning Høyesterett - ikke de internasjonale håndhevingsorganene - som har ansvaret for å tolke, avklare og utvikle Grunnlovens menneskerettsbestemmelser».⁴⁸ Ut fra det overnevnte må det konkluderes med at relevant domstolpraksis fra EMD fortsatt vil ha betydning for hvordan man skal forstå de rettsstatlige grunnprinsipper i norsk rett.

3.2 Bruken av presumsjoner

3.2.1 Innledning

Særlig uskyldspresumsjonen setter begrensninger på bruken av presumsjoner; selve hovedprinsippet med uskyldspresumsjonen er nettopp at man skal presumeres uskyldig. Uskyldspresumsjonen har kommet til uttrykk både i nasjonal og internasjonal rett. Grunnloven § 96 (2) lyder «Enhver har rett til å bli ansett som uskyldig inntil skyld er bevist etter loven». Ordlyden tilsvarende i stor grad ordlyden i EMK artikkel 6 nr. 2, som lyder

---

⁴⁵ Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett

⁴⁶ Jf. Dok. Nr. 16, Kapittel 12.5.1, side 67, åttende avsnitt

⁴⁷ Jf. Dok. Nr. 16, Kapittel 24.3.3, side 130, fjerde avsnitt

⁴⁸ Jf. Rt.2015.93, avsnitt 57

«Everyone charged with a criminal offence shall be presumed innocent until proven guilty according to law». Den eneste klare forskjellen mellom de to bestemmelsene er at EMK art 6 nr. 2 etter ordlyden begrenser seg til tilfeller hvor noen er «charged with a criminal offence». Ifølge Aall betyr dette etter ordlyden at uskyldspresumsjonen etter EMK bare trer i kraft fra det tidspunkt «en straffesiktelse foreligger». ⁴⁹ Likevel presiserer han senere i avsnittet at en slik tolkning ikke kan legges til grunn, siden uskyldspresumsjonen «meget vel kan tenkes aktualisert uten at noen form for anklage alt foreligger». ⁵⁰ I relasjon til oppgaven vil dette ha mindre betydning da en straffesiktelse uansett vil være aktuelt før utvidet inndragning kan utføres.

3.2.2 Er utvidet inndragning straff etter konvensjonen?

For at uskyldspresumsjonens begrensninger på bruken av presumsjoner skal være anvendelig må det være tale om en «criminal charge», jf. EMK art. 6 (1). Når uskyldspresumsjonen analyseres er Engeldommen ⁵¹ et sentralt prejudikat fra EMD. Dommen omhandler en gruppe soldater fra Nederland som hadde blitt idømt disiplinære reaksjoner og mente seg fratatt sin rett til å anses uskyldig inntil det motsatte var bevist. Nederland mente derimot at siden det var snakk om disiplinærreaksjoner og ikke en «criminal charge» var ikke EMK artikkel 6 anvendelig. Ifølge EMD var et sentralt spørsmål «Does Article 6 (art. 6) cease to be applicable just because the competent organs of a Contracting State classify as disciplinary an act or omission and the proceedings it takes against the author, or does it, on the contrary, apply in certain cases notwithstanding this classification?». ⁵² Domstolen svarte benektende på det overnevnte og uttalte «If the Contracting States were able at their discretion to classify an offence as disciplinary instead of criminal, or to prosecute the author of a "mixed" offence on the disciplinary rather than on the criminal plane, the operation of the fundamental clauses of Articles 6 and 7 (art. 6, art. 7) would be subordinated to their sovereign will. A latitude extending thus far might lead to results incompatible with the purpose and object of the Convention. The Court therefore has jurisdiction, under Article 6 (art. 6) [...], to satisfy itself that the disciplinary does not improperly encroach upon the criminal.». ⁵³

EMD oppstilte tre kriterier for å avgjøre hvorvidt en reaksjon var «criminal» i forhold til konvensjonen og således falt inn under EMK art. 6. Som et «starting point» er det «[...] first necessary to know whether the provision(s) defining the offence charged belong, according to the legal system of the respondent State [...]». ⁵⁴ Det er her viktig å presisere at staten har rett til å definere noe som «criminal» i forhold til konvensjonen slik at borgerne er beskyttet, jf. «The Convention leaves the States free to designate as a criminal offence an act or omission not constituting the normal exercise of one of the rights that it protects. [...] Such a choice, which has the effect of rendering applicable Articles 6 and 7 (art. 6, art. 7), in principle

---

⁴⁹ Jf. Aall, side 416

⁵⁰ Jf. Aall, side 416

⁵¹ Case of Engel and others v. Netherlands

⁵² Case of Engel and others v. Netherlands, avsnitt 80, andre underavsnitt

⁵³ Case of Engel and others v. Netherlands, avsnitt 81, femte underavsnitt

⁵⁴ Case of Engel and others v. Netherlands, avsnitt 82, andre underavsnitt

escapes supervision by the Court».⁵⁵ Hvis staten definerer noe som «criminal» vil EMK art. 6 (og art. 7) kunne være anvendelig. Selv om man i norsk rett har bestemt at inndragning ikke er straff, har Høyesterett vurdert om reglene vedrørende utvidet inndragning var vernet av EMK art. 6 (2). I en dom fra 2004 uttalte førstvoterende at «inndragning etter § 34a er en straffanklage etter artikkel 6 nr. 1, og at uskyldspresumsjonen i nr. 2 får anvendelse».⁵⁶ Uskyldspresumsjonen vil med andre ord uansett være anvendelig hvis det er snakk om utvidet inndragning.

Det andre kriteriet er «The very nature of the offence», som ifølge domstolen «is a factor of greater import».⁵⁷ Dette kriteriet knytter seg til handlingene den som skal dømmes er anklaget for. Engeldommen omhandlet en disiplinærreaksjon for midlertidig å ha forlatt militæret uten tillatelse, for øvrig noe domstolen i utgangspunktet mente var akseptabelt å straffe med disiplinærreaksjoner. I tilfellene med utvidet inndragning vil det i forbindelse med strl. 2005 § 68 være et vilkår at den det inndras hos har begått kriminalitet. Det er likevel ikke sikkert at det inndras verdier som stammer fra lovbruterens kriminalitet; § 68 (3) åpner blant annet for at lovbruterer får inndratt formuesgoder på bakgrunn av kriminalitet eks-ektefellen har begått. I tillegg vil ikke den som får inndratt eiendeler etter § 72 (2) ha begått en «offence» i det hele tatt siden han ikke har hatt mulighet til å vite om kriminaliteten.

Domstolens oppgave stopper likevel ikke her, da det siste kriteriet gir EMD i oppgave å «take into consideration the degree of severity of the penalty that the person concerned risks incurring».⁵⁸ Da det i dommen var snakk om en så alvorlig reaksjon som frihetsberøvelse for enkelte av de dømte mente domstolen at art. 6 var anvendelig overfor disse. Det har gjennomgående blitt uttalt i EMD at det er «corresponding words[,] “criminal charge” and “penalty”[,] respectively in Articles 6 and 7 of the Convention».⁵⁹ Det er videre sikker rett at straffebegrepet i EMK er likt for alle av konvensjonens bestemmelser.⁶⁰ En relevant problemstilling blir dermed om utvidet inndragning er straff etter konvensjonen.

Innen norsk rett er det i forarbeidene til straffeloven fastslått at inndragning aldri skal defineres som straff.⁶¹ Dette er likevel ikke avgjørende i forholdet til konvensjonen, da det er sikker rett at straffebegrepet i EMK er autonomt og ikke avhengig av hvorvidt staten definerer en reaksjon som straff eller ikke.⁶² Ifølge EMDs praksis må man i drøftelsen av om noe er straff etter konvensjonen vurdere flere momenter, deriblant «[the] nature and purpose of the measure in question; its characterisation under national law; the procedures involved in the making and implementation of the measure; and its severity».⁶³ Selv om kriteriene er

---

⁵⁵ Case of Engel and others v. Netherlands, avsnitt 81, fjerde underavsnitt

⁵⁶ Jf. Rt.2004.1126, avsnitt 38

⁵⁷ Case of Engel and others v. Netherlands, avsnitt 82, tredje underavsnitt

⁵⁸ Jf. Case of Engel and others v. Netherlands, avsnitt 82, fjerde underavsnitt

⁵⁹ Jf. blant annet Case of Storbraten v. Norway

⁶⁰ Jf. blant annet Case of Göktaş v. France, avsnitt 48

⁶¹ Jf. NOU 2002:4, kapittel 8.13.1 «Innledning», første avsnitt

⁶² Jf. blant annet Case of Welch v. UK, avsnitt 27

⁶³ Jf. Case of Welch v. UK, avsnitt 28

alternative vil de kunne ha en kumulativ effekt. Det er altså anledning til å definere noe som straff selv om kriteriene ikke er fullstendig oppfylt.

Hva gjelder «nature»⁶⁴ er det klart at utvidet inndragning har mange likhetstrekk med bot, som er en form for straff. Særlig det at man foretar en bruttoinndragning ved utvidet inndragning taler for dette; ved å inndra utbytte brutto foretar man ikke lenger en «nullstilling» av situasjonen slik den var før kriminaliteten ble begått men tvert om beveger man seg i retning av en pønalt reaksjon med klare likhetstrekk til bøtestraffen. Likevel må dette ses opp formålet, «purpose»,⁶⁵ med utvidet inndragning. Etter forarbeidene er «formålet ikke i dette tilfellet å straffe, men å ha effektive regler for å hindre at lovbrutere får beholde utbyttet av lovbrudd».⁶⁶ Dette er i tråd med nasjonal lovgivning hvor inndragning ikke regnes som straff. Likevel er det verdt å merke seg at enkelte inndragningsformer tidligere ble regnet som straff og at opphevelsen ifølge Straffelovrådet «betegner en ubetenkelig forenkling av regelsystemet å sløyfe sondringen mellom inndragning som er straff og inndragning som ikke er det».⁶⁷ Dette vil være relevant ved vektleggelsen av nasjonale vurderinger, da man i disse eldre forarbeidene omtalte inndragning av vinning, altså nettoinndragning, i stedet for inndragning av utbytte, bruttoinndragning, som etter nåværende regler. Videre defineres straff innen norsk rett ifølge Johs. Andenæs som «et onde som staten tilføyer en lovovertreder på grunn av lovovertrædelsen, i den hensikt at han skal føle det som et onde», en definisjon Høyesterett har sagt seg enig i.⁶⁸ Siden man ved utvidet inndragning ikke bare inndrar det man har tjent på kriminaliteten, men går utover dette, har ikke regelen bare preg av å gjenopprette en rettstilstand, men tvert om et klart pønalt element; følgelig blir ileggelsen av utvidet inndragning et «onde». Siden inndragningen også kan omhandle store verdier, i utgangspunktet alt lovbruteren eier, vil det kunne være en høy alvorlighetsgrad, «severity»,⁶⁹ ved inndragningen. Når inndragningsreglene i tillegg er plassert i det straffeprosessuelle regelverk, «procedures involved [...]»,⁷⁰ må dette tale for at utvidet inndragning regnes som «penalty» etter konvensjonen. Det må dermed konkluderes med at man reelt sett straffer, «punishing» når man foretar utvidet inndragning.

3.2.3 Strl. 2005 § 68 og grensene for bruk av presumsjoner

Utvidet inndragning etter strl. 2005 § 68 (2) involverer inndragning av formuesgoder lovbruteren har i hende på beslagstidspunktet.⁷¹ Det er etter bestemmelsen en presumsjon om skyld og opp til lovbruteren å sannsynliggjøre lovligheten av sine formueserverv. Spørsmålet blir så hva uskyldpresumsjonens anvendelighet rettslig og faktisk innebærer for grensene ved benyttelsen av presumsjoner. Ordlyden tilsier at alle som innehar beskyttelsen art. 6 (2) gir

---

⁶⁴ Jf. Case of Welch v. UK, avsnitt 28

⁶⁵ Jf. Case of Welch v. UK, avsnitt 28

⁶⁶ Jf. Ot.prp. nr. 8, kapittel 10.3.4.4 siste avsnitt, med henvisning til kapittel 10.1.4.2 avsnitt femte avsnitt

⁶⁷ Jf. Ot.prp. nr. 31, side 7, andre avsnitt

⁶⁸ Jf. blant annet Rt.1977.1207, side 1209, siste avsnitt

⁶⁹ Jf. Case of Welch v. UK, avsnitt 28

⁷⁰ Jf. Case of Welch v. UK, avsnitt 28

⁷¹ Jf. kap. 2.1.2

skal bli «presumed innocent until proved guilty according to law». Etter en ren ordlydstolkning er det med andre ord ikke anledning til en skyldpresumsjon i det hele tatt før man «etter loven» er bevist skyldig. Ordlyden åpner likevel for at terskelen for hva statene mener er «proved» settes så lav statene ønsker. Dette medfører at man etter ordlyden, så lenge det eksisterer en terskel, vil være innenfor uskyldpresumsjonens rammer. En slik tolkning har ikke blitt godtatt av EMD. Salabiaku-dommen⁷² omhandlet en mann bosatt i Frankrike som ble dømt for innføring av narkotika, nærmere bestemt en koffert med 10 kg cannabis. Etter fransk lov var det tilstrekkelig for domfellelse at mannen objektivt hadde innført cannabisen og at han ikke kunne bevise noen «force majeure»-hendelse som frifant for straffeskyld. Hva gjelder skyldpresumsjoner uttales det i dommen at «Presumptions of fact or of law operate in every legal system. Clearly, the Convention does not prohibit such presumptions in principle».⁷³ Videre presiserer EMD at «Article 6 para. 2 (art. 6-2) does not therefore regard presumptions of fact or of law provided for in the criminal law with indifference. It requires States to confine them within **reasonable** [forfatters uthevelse] limits which take into account the importance of what is at stake and maintain the rights of the defence».⁷⁴ Salabiaku-dommen oppstiller altså en proporsjonalitetsterskel for om en skyldpresumsjon kan benyttes. Følgelig må skyldpresumsjonen i strl. 2005 § 68 vurderes opp mot proporsjonalitetsterskelen EMK art. 6 (2) oppstiller.⁷⁵

Vurderingsmomentet i proporsjonalitetsvurderingen blir om skyldpresumsjonen er «within reasonable limits which take into account the importance of what is at stake and maintain the rights of the defence».⁷⁶ Hva gjelder utvidet inndragning er det alle formuesgoder som *kan* inndras og det er utbyttet brutto som *skal* inndras.⁷⁷ Følgelig er det for lovbrøtteren en høy grad av «importance of what is at stake».⁷⁸ Dette må likevel ses i sammenheng med bestemmelsens formål, nemlig å forhindre at man kan tjene på, og leve av, kriminelle handlinger. Staten har en plikt til å beskytte sine borgere mot kriminalitet og utvidet inndragning vil medvirke til å gjøre kriminelle handlinger mindre attraktive for lovbrøttere. Likevel gjenspeiler ikke ordlyden i § 68 de legislative hensyn som begrunner bestemmelsen; vilkårene for utvidet inndragning åpner for at personer uten kriminell livsstil eller bare begrensede inntekter fra kriminalitet får inndratt alt de eier, selv lovlige formuesgoder.⁷⁹ Selv om staten har plikt til å beskytte borgerne mot kriminalitet, og derfor må ta visse grep for å gjøre kriminelle handlinger mindre attraktive, er vilkårene for presumsjonens anvendelse nokså beskjedne.

Videre må lovbrøtteren mulighet til å forsvare seg vurderes slik at «the rights of the defence»⁸⁰ ikke svekkes i uproporsjonal grad. Når terskelen for å benytte skyldpresumsjonen

---

⁷² Case of Salabiaku v. France

⁷³ Jf. Case of Salabiaku v. France, avsnitt 28, andre underavsnitt

⁷⁴ Jf. Case of Salabiaku v. France, avsnitt 28, tredje underavsnitt

⁷⁵ Jf. Case of Salabiaku v. France, avsnitt 28, tredje underavsnitt

⁷⁶ Jf. Case of Salabiaku v. France, avsnitt 28, siste underavsnitt.

⁷⁷ Jf. kap. 2.1.2

⁷⁸ Jf. Case of Salabiaku v. France, avsnitt 28, siste underavsnitt

⁷⁹ Jf. kap. 2.1.1

⁸⁰ Jf. Case of Salabiaku v. France, avsnitt 28, siste underavsnitt

er såpass lav som etter § 68 må lovbryterens anledning til å forsvare seg ivaretas både gjennom et tilstrekkelig lavt beviskrav for å motbevise presumsjonen og ved forståelsen for at de færreste har konkrete bevis for hånden som sannsynliggjør lovlig erverv for alle formuesgoder slik § 68 (2) krever. Spørsmålet blir om disse hensyn er tilstrekkelig ivaretatt etter ordlyden til § 68 (2). Som nevnt i kapittel 2.1.2 vil de fleste saker om utvidet inndragning omhandle en lovbryter som både har hatt lovlige inntekter og uforklarlig formuesoppbygging eller overforbruk. Det er påtalemyndigheten som foretar privatforbruksanalysen for å vurdere hvorvidt overforbruket eller formuesoppbyggingen presumeres å ha skjedd innenfor lovlige rammer, og det kan dermed tenkes situasjoner hvor lovbryteren er avhengig av å motbevise selve premisset for presumsjonen, privatforbruksanalysen, i tillegg til presumsjonen selv.⁸¹ Et eksempel kan være at lovbryteren eier kunst som har steget betraktelig i verdi de siste årene, men som lovbryteren har antatt at har lav verdi. Hvis lovbryteren fikk kunsten i gave fra en nå avdød slektning eller venn før verdistigningen, vil det å bevise lovlige erverv i tilstrekkelig grad kunne være tilnærmet umulig. En lovbryter er da avhengig av å bevise at privatforbruksanalysen er feilaktig for å kunne motvirke inndragning av sine lovlige eiendeler. I tillegg må det legges vekt på at man ved idømmelsen av utvidet inndragning i realiteten sier at lovbryteren ulovlig har ervervet gjenstander uten å dømme han for dette; det er ikke snakk om noen gråsoner mellom lovlig og ulovlig formueserverv i de utvidede inndragningstilfellene.

Når det gjelder utvidet verdiinndragning hos lovbryteren av nærståendes formuesgoder, jf. § 68 (3), kan det tenkes flere situasjoner hvor lovbryterens rettssikkerhet bør vurderes nøye. Det kan f.eks. tenkes at forholdet mellom de tidligere ektefellene har kjølnet betraktelig. Dersom formuesgodene, hvis verdi tenkes inndratt fra lovbryteren, stammer fra kriminalitet begått av (eks-)ektefellen vil lovbryteren kunne ha vansker med å sannsynliggjøre at han ikke var ansvarlig, særlig hvis lovbryterens kriminelle rulleblad er mer omfattende enn (eks-)ektefellens. Vernet mot selvinkriminering, jf. strpl. § 90, vil i disse tilfellene også kunne forhindre at (eks-)ektefellen må uttale seg ærlig om hvordan formuesgodet er skaffet til veie. Uansett vil (eks-)ektefellen være fritatt vitneplikten etter strpl. § 122 og således vil lovbryteren kunne være avhengig av å sannsynliggjøre at ervervet av formuesgodet har skjedd på annen måte enn ved kriminalitet fra hans side, uten å kunne støtte seg på (eks-)ektefellens forklaring. Lovbryteren vil altså kunne havne i situasjoner hvor han presumeres å ha begått kriminalitet og må forsvare seg mot presumsjonen uten hjelp fra eieren av formuesgodet, i verste fall ved at (eks-)ektefellen aktivt motarbeider han.

Særlig Welch-dommen⁸² kan være relevant i vurderingen av om § 68 (3) overtrer grensene for presumsjonsbruk uskyldspresumsjonen oppstiller. Dommen omhandlet en mann som retroaktivt ble idømt inndragelse etter den engelske Drug Trafficking Offences Act 1986. Selv om dommen gjaldt brudd på EMK art. 7 uttalte domstolen om presumsjoner at «[a]s regards the connection with a criminal offence, it is to be observed that before an order can be made under the 1986 Act the accused must have been convicted of one or more drug-trafficking

---

⁸¹ Jf. kap. 2.1.2

⁸² Case of Welch v. The United Kingdom

offences (see section 1 (1) of the 1986 Act at paragraph 12 above). This link is in no way diminished by the fact that, due to the operation of the statutory presumptions concerning the extent to which the applicant has benefited from trafficking, the court order may affect proceeds or property which are not directly related to the facts underlying the criminal conviction. While the reach of the measure may be necessary to the attainment of the aims of the 1986 Act, this does not alter the fact that its imposition is dependent on there having been a criminal conviction.»⁸³ Videre ble det uttalt at «[f]inally, looking behind appearances at the realities of the situation, whatever the characterisation of the measure of confiscation, the fact remains that the applicant faced more far-reaching detriment as a result of the order than that to which he was exposed at the time of the commission of the offences for which he was convicted».⁸⁴ Dommen endte for øvrig med engelsk domfellelse. Selv om det ikke sies eksplisitt, kan domstolens uttalelser indikere at bruk av vidtgående presumsjoner som medfører straff i liten grad vil kunne aksepteres hvis de er mer vidtgående enn formålet bak tilsier. I relasjon til strl. 2005 § 68 (3) vil bruken av en presumsjon som kan medføre inndragning av mer enn det lovbrøyer eier eller har eid, jf. kapittel 2.1.3, kunne sies å ikke være i tråd med formålet bak bestemmelsen; å hindre at noen tjener på kriminalitet. Situasjonen vil i tillegg uansett kunne være at man inndrar verdier over utbyttet fra den straffbare handlingen. Utvidet inndragning etter § 68 (3) vil i mange tilfeller medføre en mer tyngende bevisbyrde for lovbrøyeren enn hva følger av § 68 (2) da man både må forsvare seg mot presumsjonen og kan være i en situasjon hvor man helt eller delvis motarbeides av (eks-)ektefellen.

For at presumsjonen § 68 (3) i det hele tatt skal tre i kraft må vilkårene i § 68 (1) og (2) være oppfylt. Man skulle dermed kunne tro at § 68 (3) automatisk vil være i strid med uskyldpresumsjonen hvis § 68 (2) er i strid med denne. Dette trenger likevel ikke være tilfellet hvis man ser på § 68 (3) isolert. Hvis presumsjonen i bestemmelsen er proporsjonal vil det ikke være selve regelen som er problematisk, men derimot de innledende kriteriene for bestemmelsens iverksettelse. Unntakene i § 68 (3) bokstav a og b er rent objektive vurderingsmomenter som fritar lovbrøyeren for inndragning; følgelig vil disse unntakene tale for at presumsjonen er proporsjonal da de avgrensner anvendelsen av utvidet inndragning. Unntaket i § 68 (3) bokstav c vil derimot tale mot at presumsjonen er proporsjonal da lovbrøyeren her blant annet forutsettes å vite om eks-ektefellens formueserverv etter separasjonen. Lovbrøyeren kan komme i en situasjon hvor han skal motbevise sin skyld i anskaffelsen av formuesgodet uten at han er klar over hvor formuesgodet stammer fra. Et eksempel kan være et formuesgode eks-ektefellen ervervet under separasjonen, som lovbrøyeren naturlig nok ikke har forutsetninger for å vite hvordan ble anskaffet. Dette blir særlig relevant hvis formuesgodet er skaffet til veie på ulovlig vis, uten lovbrøyerens innblanding. En regel som åpner for inndragning av en persons verdier på bakgrunn av formuesgoder ervervet uten personens viten, hverken hva gjelder ervervstidspunktet eller

---

⁸³ Jf. Case of Welch v. The United Kingdom, avsnitt 29

⁸⁴ Jf. Case of Welch v. The United Kingdom, avsnitt 34

ervervelsesmåten, kan vanskelig sies å være forenelig med en proporsjonal opprettholdelse av «the rights of the defence».⁸⁵

Når utvidet inndragning etter § 68 (2) og § 68 (3) foretas er det i realiteten lovbrøyteren som bærer nesten alle former for bevisbyrde for å forhindre inndragningen. Påtalemyndigheten må bare bevise at de lave inngangsvilkårene er oppfylt og sannsynliggjøre at formuesgodene man vurderer å inndra tilhører lovbrøyteren. De lave betingelsene for å idømme utvidet inndragning, sett i sammenheng med hvor vidtgående utvidet inndragning er med tanke på hva som kan inndras, taler for at utvidet inndragning etter § 68 (2) og § 68 (3) kan være uproporsjonalt byrdefullt for lovbrøyteren. Følgelig kan bestemmelsene føre til resultater i konkrete saker som vil overtre grensene for bruk presumsjoner etter EMK art. 6 (2).

3.3 Bruk av objektiv straff

3.3.1 Innledning

Ingen kan straffes uten etter lov og dom er et gammelt prinsipp innen strafferetten. I en rettsstat er det grunnleggende rettigheter at man ikke straffes for noe som ikke var ulovlig på handlingstidspunktet og at man heller ikke straffes uten å ha fått prøvd sin sak for domstolene. I denne prøvingsretten ligger også begrensninger ved idømmelse av straff på rent objektivt grunnlag.

Ved bruk av utvidet inndragning etter strl. 2005 § 72 (2) inndrar man hos den som ikke har begått kriminaliteten. Hvis man kommer frem til at utvidet inndragning er straff, som etter EMK, vil man da med andre ord straffe på det rent objektive grunnlaget at man har eierskapet til formuesgodet. Dette reiser flere rettssikkerhetsspørsmål som vil drøftes nedenfor.

3.3.2 Uskyldspresumsjonen

Bestemmelsen i strl. 2005 § 72 (2) opererer ikke med en skyldpresumsjon overfor den inndragningen rettes mot. I tillegg kan det vanskelig sies at bestemmelsen på noen måte indikerer at mottakeren man vurderer inndragning mot har utvist noen form for skyld; tvert om er det en forutsetning at lovbrøyteren, ikke mottakeren, har begått lovbruddet. Ved utvidet inndragning etter § 72 (2) er man med andre ord i en situasjon hvor man straffer⁸⁶ lovbrøyterens nærmeste på objektivt grunnlag, uten å dermed si at den nærmeste har utvist noen grad av skyld. Selv om EMD i Salabiaku-dommen åpnet for at straff på objektivt grunnlag med visse forbehold kunne aksepteres etter uskyldspresumsjonen,⁸⁷ ble det senere uttalt i Varvara-dommen⁸⁸ at «Nor can one conceive of a system whereby a penalty may be

---

⁸⁵ Jf. Case of Salabiaku v. France, avsnitt 28, siste underavsnitt

⁸⁶ Jf. kap. 3.2.2

⁸⁷ Jf. Case of Salabiaku v. France, avsnitt 27

⁸⁸ Case of Varvara v. Italy

imposed on a person who has been proved innocent or, in any case, in respect of whom no criminal liability has been established by a finding of guilt. This is the third consequence of the principle of legality in criminal law: the prohibition on imposing a penalty without a finding of liability, which also flows from Article 7 of the Convention. This principle was also affirmed by the Court in respect of Article 6 § 2 of the Convention.»⁸⁹ Dommen omhandlet en mann, Vincenzo Varvara, som fikk tillatelse til å bygge boligblokker. Senere ble det omtvistet om Varvara likevel hadde lov til å bygge på eiendommen. Selv om italienske domstoler kom til at straffesaken var foreldet ble han idømt inndragning av boligblokkene og eiendommen. Ved utvidet inndragning etter § 72 (2) vil den nærmeste straffes uten funn av noen form for skyld. En slik bruk av objektiv straff vil potensielt utthule prinsippet om at det er påtalemyndigheten som har bevisbyrden i straffesaker, og kan etter omstendighetene således ses på som mer inngripende enn bruk av presumsjoner med mulighet for å motbevise presumsjonen. Ut fra sitatet over må det være klart at utvidet inndragning overfor den nærmeste etter § 72 (2) i de konkrete situasjoner er i strid med begrensningene ved bruk av objektiv straff uskyldspresumsjonen i EMK art. 6 (2) oppstiller.

3.3.3 EMK artikkel 7 «No punishment without law»

EMK art. 7 (1) lyder «[n]o one shall be held guilty of any criminal offence on account of any act or omission which did not constitute a criminal offence under national or international law at the time when it was committed. Nor shall a heavier penalty be imposed than the one that was applicable at the time the criminal offence was committed.» og er en lovfesting av prinsippet om «nulla poena sine lege», ingen straff uten etter lov. Ut fra ordlyden kunne man kanskje tro at artikkelen ikke omhandler straff på objektivt grunnlag. EMD har likevel utvidet forståelsen av artikkel 7. Et eksempel på EMDs dynamiske tolkning av konvensjonsbestemmelsen finnes i Varvara-dommen, nevnt over.⁹⁰ I dommen uttales det at «the Court fails to see how punishing a defendant whose trial has not resulted in a conviction could be compatible with Article 7 of the Convention, which provision clearly sets out the principle of legality in criminal law»⁹¹ og videre oppstilles det «[a] prohibition on punishing a person where the offence has been committed by another».⁹² Dette medfører at artikkel 7 er til hinder for at noen straffes for andres kriminalitet. I dommen oppstiller EMD også en «prohibition on imposing a penalty without a finding of liability».⁹³ Dette utvides senere til en rettssetning hvor man kommer frem til at artikkel 7 «[is] requiring, in order to implement punishment, a finding of liability by the national courts enabling the offence to be attributed to and the penalty to be imposed on its perpetrator».⁹⁴ Med andre ord vil artikkel 7 særlig være aktuell når man straffer uten at domstolene kan godtgjøre at man rent faktisk har oppfylt den objektive gjerningsbeskrivelsen i straffebudet og har utvist skyld ved utførelsen av kriminaliteten. Artikkel 7 setter altså begrensninger ved straff på objektivt grunnlag.

---

⁸⁹ Jf. Case of Varvara v. Italy, avsnitt 67-68

⁹⁰ Case of Varvara v. Italy

⁹¹ Jf. Case of Varvara v. Italy, avsnitt 61

⁹² Jf. Case of Varvara v. Italy, avsnitt 63

⁹³ Jf. Case of Varvara v. Italy, avsnitt 67

⁹⁴ Jf. Case of Varvara v. Italy, avsnitt 71

Det blir dermed i drøftelsen av om strl. 2005 § 72 (2) er i strid med EMK art. 7 en vurdering av to momenter; for det første om det er snakk om «punishing»,⁹⁵ altså å straffe, og for det andre om «the offence has been committed by another»,⁹⁶ altså om det er noen andre som har begått ulovligheten det straffes for.

Det første momentet i problemstillingen blir dermed en konkret vurdering av om utvidet inndragning av nærmestes formuesgoder er straff. Det er sikker rett at straffebegrepet i konvensjonen er likt for de ulike artiklene⁹⁷ og som vist i kapittel 3.2.2 er utvidet inndragning straff etter konvensjonen. Det neste spørsmålet blir om «the offence has been committed by another».⁹⁸

I inndragningstilfellene etter strl. 2005 § 72 (2) vil man være i en situasjon hvor den nærmeste som beviselig ikke har gjort noe galt, ikke en gang handlet uaktsomt, mister sine eiendeler for andres ugjerninger. Dette vil særlig være aktuelt i de tilfellene hvor den nærmeste har betalt delvis eller nesten fullstendig vederlag for formuesgodet. Hadde den nærmeste som det er aktuelt å inndra hos etter § 72 (2) handlet uaktsomt eller visst om kriminaliteten lovbrøteren har begått ville heleri-reglene i §§ 332-335, og deretter inndragningsregelen i § 67 være aktuell. Det er dermed ved benyttelsen av § 72 (2) en forutsetning at «the offence has been committed by another»⁹⁹ uten at den det inndras hos har utvist noen form for skyld. Når man likevel så straffer vil regelen kunne være i strid med EMK art. 7, jf. Varvara.¹⁰⁰ Konklusjonen må dermed bli at strl. 2005 § 72 (2) i konkrete situasjoner vil være i strid med EMK art. 7.

3.3.4 Grunnloven § 96

Grunnloven § 96 (1) lyder «Ingen kan dømmes uten etter lov eller straffes uten etter dom» og er Grunnlovens variant av regelen om «nulla poena sine lege». I tillegg viderefører Grunnloven § 96 (2) uskyldspresumsjonen gjennom ordlyden «Enhver har rett til å bli ansett uskyldig inntil skyld er bevist etter loven». Begge reglene må ifølge forarbeidene ses i sammenheng.¹⁰¹ De samme forarbeidene presiserer også at et element av uskyldspresumsjonen i Grunnlovens forstand er «[p]rinsippet om at det bare er den skyldige som skal straffes [...] For den enkelte vil det kunne være helt ødeleggende dersom man domfelles for handlinger man ikke har begått».¹⁰² I relasjon til strl. 2005 § 72 (2) innebærer dette at hvis man kommer til at utvidet inndragning er straff etter Grunnlovens straffebegrep vil bestemmelsen være grunnlovsstridig da man rent faktisk vil straffes for noe den skyldige

---

⁹⁵ Jf. Case of Varvara v. Italy, avsnitt 63

⁹⁶ Jf. Case of Varvara v. Italy, avsnitt 63

⁹⁷ Jf. blant annet Case of Göktaş v. France, avsnitt 48

⁹⁸ Jf. Case of Varvara v. Italy, avsnitt 63

⁹⁹ Jf. Case of Varvara v. Italy, avsnitt 63

¹⁰⁰ Jf. Case of Varvara v. Italy, avsnitt 63

¹⁰¹ Jf. Dok. Nr. 16, Kapittel 24.3.3, side 130, fjerde avsnitt

¹⁰² Jf. Dok. Nr. 16, Kapittel 24.3.3, side 130, første avsnitt.

(lovbryteren) har gjort. Spørsmålet blir dermed om utvidet inndragning er straff etter Grunnloven.

I en dom fra 2014 om overtredelsesgebyr etter akvakulturloven presiserte førstvoterende hva som ligger i Grunnlovens straffebegrep, blant annet med henvisning til Sanksjonsutvalget. Det uttales først at «[s]traffebegrepet i EMK er vesentlig videre enn Grunnlovens begrep»,¹⁰³ før Sanksjonsutvalgets kriterier for at en sanksjon ikke er straff, at «ordningene er saklig begrunnet, bygget opp med gode rettssikkerhetsgarantier - herunder klageadgang og adgang til domstolsprøvelse - og lovgiver har gitt uttrykk for at sanksjonene ikke skal anses som straff i Grunnlovens forstand»,¹⁰⁴ presenteres, kriterier førstvoterende sa seg enig i.¹⁰⁵

Det kan vanskelig sies at prinsippet om at ingen skal kunne tjene på kriminalitet ikke er en saklig begrunnelse for inndragning. Videre vil man ved utvidet inndragning ha anledning til å prøve alle aspekter ved saken sin for domstolen. Selv om domstolens adgang til å reelt sett prøve saken er noe begrenset, da forarbeidene nevner at det bare er ved overdragelse mot fullt vederlag at domstolen ikke bør idømme inndragning,¹⁰⁶ er like fullt prøvningsadgangen tilstede og domstolen kan prøve påtalemyndighetens sannsynligjøring av lovbyters kriminelle originalerverv fullt ut. Rettssikkerhetsgarantiene synes derfor under noe tvil å være tilstrekkelige. I tillegg til dette uttalte Høyesterett i overnevnte dom at «fast lovgivervilje må tillegges betydelig vekt».¹⁰⁷ Når lovgiver i over 40 år har hevdet at inndragning ikke er straff må dette være et rimelig klart uttrykk for en fast vilje hos lovgiver til å ikke definere inndragning som straff. Følgelig kan alle kriterier for at en sanksjon ikke er å anse som straff etter Grunnloven sies å være oppfylt. Resultatet av dette er at utvidet inndragning ikke kan sies å være i strid med Grunnloven § 96.

3.4 Vern av eiendom

3.4.1 Konvensjonstolkningen

Norge har ratifisert EMK tp.1, som i artikkel 1 inneholder en bestemmelse om vern av eiendom. Regelen kan ses i sammenheng med Grunnloven § 96 (3) som forbyr dom på avståelse av fast eiendom og samlet formue med mindre verdiene er «benyttet til eller er utbytte fra en straffbar handling». Selv om Grunnlovens bestemmelse ikke vil være direkte anvendelig i relasjon til utvidet inndragning, da en forutsetning nettopp er «utbytte fra en straffbar handling», vil vernet av eiendom etter EMK tp. 1 art. 1 kunne være relevant i vurderingen av om inndragningsreglene er i tråd med våre rettsstatlige grunnprinsipper.

---

¹⁰³ Jf. Rt. 2014 s. 620, avsnitt 47

¹⁰⁴ Jf. Rt. 2014 s. 620, avsnitt 65

¹⁰⁵ Jf. Rt. 2014 s. 620, avsnitt 66

¹⁰⁶ Jf. Ot.prp. nr. 8, «Til § 37a», side 72, andre avsnitt

¹⁰⁷ Jf. Rt. 2014 s. 620, avsnitt 68

EMK tp. 1 art. 1 lyder «Every natural or legal person is entitled to the peaceful enjoyment of his possessions. No one shall be deprived of his possessions except in the public interest and subject to the conditions provided for by law and by the general principles of international law.

The preceding provisions shall not, however, in any way impair the right of a State to enforce such laws as it deems necessary to control the use of property in accordance with the general interest or to secure the payment of taxes or other contributions or penalties.» Regelen fastslår med andre ord en negativ menneskerettighet hvor individet har frihet fra statens inngrep i eiendom så lenge denne benyttes i «peaceful enjoyment».

Det er ut fra ordlyden tre kriterier som må være oppfylt for at konvensjonsbestemmelsen skal anses brutt. For det første må det ha skjedd et inngrep i borgerens eiendom, jf. «[n]o one shall be deprived». For det andre må et eventuelt inngrep ha hjemmel i lov og ha et legitimt formål, jf. «in the public interest and subject to conditions provided for by law» for å anses rettmessig. For det tredje må inngrepet være «necessary». Dette sistnevnte kriteriet oppstiller med andre ord en proporsjonalitetstest som ikke må være overtrådt for at inngrepet skal være rettmessig. I Phillips-dommen,¹⁰⁸ som omhandlet inndragning av et større pengebeløp man mente stammet fra narkotikaomsetning, definerte EMD proporsjonalitetstestskelen som «a reasonable relationship of proportionality between the means employed and the aim sought to be realised».¹⁰⁹ Det vil altså være individets rett til eiendom som vurderes mot måten inndragningen skjer på og formålet med bestemmelsen, i de utvidede inndragningstilfellene primært at ingen skal tjene på kriminalitet.¹¹⁰ EMD uttalte videre at når inndragningen «corresponded to the amount which the Crown Court judge found the applicant to have benefited from through drug trafficking over the preceding six years and was a sum which he was able to realise from the assets in his possession»¹¹¹ var dette et argument for at inndragningen er i tråd med EMK tp. 1 art. 1.

Det er klart at inndragning er et inngrep i borgerens eiendom. Det er videre klart at inndragningsreglene har hjemmel i lov og etter EMDs praksis er formålet med bestemmelsen, at ingen skal tjene på kriminalitet og således at kriminalitet skal være mindre attraktivt, et viktig formål som EMD har godkjent som begrunnelse for inndragningsbestemmelser.¹¹² Spørsmålet blir om inndragningsreglene er proporsjonale ut fra formålet man forsøker å oppnå, på bakgrunn av kriteriene nevnt over.

3.4.2 Konfrontasjon

Ved utvidet inndragning etter strl. 2005 § 68 (2) vil bare de verdiene man kan presumere å stamme fra kriminalitet inndras. I tillegg vil det bare kunne inndras verdier lovbrøtteren har for

---

¹⁰⁸ Case of Phillips v. The United Kingdom

¹⁰⁹ Jf. Case of Phillips v. The United Kingdom, avsnitt 51

¹¹⁰ Jf. NOU 1996:21, side 9, kapittel 2.1, femte avsnitt.

¹¹¹ Jf. Case of Phillips v. The United Kingdom, avsnitt 53

¹¹² Jf. blant annet Phillips v. The United Kingdom, avsnitt 52 (narkotikaforbrytelser)

hånden. Begge de nevnte momenter taler for at utvidet inndragning etter bestemmelsen er proporsjonal i relasjon til EMK tp. 1 art. 1. Likevel må dette ses i sammenheng med bestemmelsens formål. Som nevnt er inngangskriteriene for å idømmes utvidet inndragning etter strl. 2005 § 68 satt forholdsvis lave, og etter ordlyden er de ikke nødvendigvis i samsvar med det fastslåtte formålet om å hindre at noen tjener på kriminalitet. Siden utvidet inndragning eksempelvis kan idømmes hvis noen tas for to forsøk på tyveri, vil man kunne havne i situasjoner der en lovbrøyer får inndratt sin lovlige eiendom uten at han har hatt noe utbytte av kriminalitet i det hele tatt. Således kan derfor utvidet inndragning etter § 68 (2) i konkrete situasjoner være i strid med EMK tp. 1 art. 1.

Utvidet inndragning etter strl. 2005 § 68 (3) vil i enda større grad kunne tenkes å være i strid med vernet av eiendom enn inndragning etter § 68 (2). For det første vil man etter § 68 (3) kunne gå over de verdier lovbrøyeren har for hånden, siden inndragningen vil gjelde verdier (eks-)ektefellen besitter. Videre vil det formålet man forsøker å oppnå, at ingen skal tjene på kriminalitet, ikke nødvendigvis oppfylles av at man inndrar verdier hos den som ikke lenger besitter utbyttet av kriminaliteten. Det kan av disse grunner vanskelig sies å være «a reasonable relationship of proportionality between the means employed and the aim sought to be realised»¹¹³, og følgelig blir konklusjonen at utvidet inndragning etter § 68 (3) i konkrete situasjoner kan være i strid med EMK tp. 1 art. 1.

Utvidet inndragning etter strl. 2005 § 72 (2) stiller seg i enda større grad på kant med vernet av eiendom. Selv om man inndrar verdier fra den som har tjent på kriminaliteten er det et premiss for inndragning etter § 72 (2) at den nærmeste ikke har begått eller visst om kriminaliteten. Særlig når den nærmeste har betalt nesten fullt vederlag for formuesgodet vil det vanskelig kunne sies å være «a reasonable relationship of proportionality between the means employed and the aim sought to be realised».¹¹⁴ Følgelig blir konklusjonen at § 72 (2) i konkrete situasjoner også kan være i strid med EMK tp. 1 art. 1.

---

¹¹³ Jf. Case of Phillips v. The United Kingdom, avsnitt 51

¹¹⁴ Jf. Case of Phillips v. The United Kingdom, avsnitt 51

4 De lege ferenda

Når reglene om utvidet inndragning i konkrete situasjoner åpner for stridigheter med de rettsstatlige grunnprinsipper vil det være naturlig å se hva som kan gjøres for å endre dette. Det at rettsreglene er i tråd med våre rettsstatlige grunnprinsipper har ikke bare en egenverdi i seg selv, det er også et kriterium for å kunne regne seg som en rettsstat. En vurdering av om reglene skal endres, og eventuelt hvordan, trenger likevel ikke bare begrunnes i motstriden med de rettsstatlige grunnprinsipper. Riksadvokaten har uttalt, med henvisning til de politiske myndigheters ønsker, at politi og påtalemyndighet i langt større grad bør benytte adgangen til å foreta inndragning. Ifølge Riksadvokaten er dette «en betydelig utfordring for politiet [...] som må tas med alvor».¹¹⁵ Med bred politisk enighet om at kriminalitet ikke skal lønne seg og at inndragning er et viktig redskap i kampen for dette, kan det stilles spørsmål om hvorfor man ikke oftere får rettskraftige avgjørelser om utvidet inndragning. I denne forbindelse kan det være naturlig å vurdere om rettsreglenes utforming gjør at domstolene kvier seg for å idømme utvidet inndragning. Det kan derfor være naturlig å foreta en komparasjon med andre land som også har utvidede inndragningsregler, både for å se utformingen de tilsvarende regler har der og for å undersøke om disse reglene anvendes oftere. Hvis man finner at regler med en annen utforming benyttes oftere blir spørsmålet så om en tilsvarende endring av de norske reglene kan ha en positiv virkning på bekjempelsen av kriminalitetens lønnsomhet. Sverige er et land det kan være naturlig å sammenligne seg med; geografisk er det liten forskjell mellom nabolandene, rettstradisjonene og rettssystemet er i stor grad sammenfallende og på mange områder har man attpåtil samarbeidet om utforming av rettsregler. Det kan i denne forbindelse nevnes det 20. nordiske juristmøte i 1954, hvor nettopp inndragning ble diskutert.

Den første relevante vurderingen blir om det i det hele tatt er nevneverdige forskjeller mellom de norske og svenske reglene om utvidet inndragning. I svensk lovgivning lyder regelen om utvidet inndragning, som tilsvarende den norske regelen i strl. 2005 § 68, som følger:

«Döms någon för ett brott för vilket är föreskrivet fängelse i sex år eller mer och har brottet varit av beskaffenhet att kunna ge utbyte, ska även i annat fall än som avses i 1 § egendom förklarad förverkad, om det framstår som klart mera sannolikt att den utgör utbyte av brottslig verksamhet än att så inte är fallet. I stället för egendomen får dess värde förklarad förverkad.

^{2 st} Har brottet varit av beskaffenhet att kunna ge utbyte, gäller första stycket också om någon döms för

1. människohandel enligt 4 kap. 1 a § tredje stycket, koppleri, ocker som är grovt, olovlig befatning med falska pengar som är grovt, eller grovt dobbleri,
2. narkotikabrott enligt 1 § narkotikastrafflagen (1968:64) eller olovlig befatning med narkotikaprekursorer enligt 3 b § första stycket samma lag,
3. dopningsbrott enligt 3 § första stycket lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel,

---

¹¹⁵ Jf. Brev fra Riksadvokaten 15.01.2014, side 7, tredje avsnitt

4. narkotikasmugling enligt 6 § första stycket lagen (2000:1225) om straff för smugling, eller

5. människosmugling enligt 20 kap. 8 § första stycket utlänningslagen (2005:716) eller organiserande av människosmugling enligt 20 kap. 9 § första stycket samma lag.

^{3 st.} Vad som sägs om förverkande i första och andra styckena gäller också om någon döms för försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses där.

^{4 st.} Förverkande enligt denna paragraf får inte beslutas om det är oskäligt. Lag (2011:115).», jf. Brottsbalken, heretter BrB, § 1b.¹¹⁶

Senere presiseres det hvem utvidet inndragning kan foretas overfor, hvor bestemmelsen lyder: «Förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 1 b § får ske hos

1. gärningsmannen eller annan som medverkat till det brott som förverkandet grundas på,
2. den som förvärvat egendomen genom bodelning eller på grund av arv eller testamente eller genom gåva,
3. den som förvärvat egendomen på annat sätt och därvid haft vetskap om eller skälig anledning att anta at egendomen har samband med brottslig verksamhet.

^{2 st.} Bestämmelser om förfarandet vid en talan om förverkande hos den som avses i första stycket 2 eller 3 finns i lagen (2008:369) om förfarandet vid förverkande av utbyte av brottslig verksamhet i vissa fall. Lag (2008:370).», jf. BrB § 5a.¹¹⁷

Hovedforskjellen mellom regelsettene er at bevisbyrden ikke er snudd i svensk rett, og at beviskravet i tillegg er «klart mer sannolikt», altså klart mer sannsynlig, jf. § 1b. Selv om bevisterskelen for inndragning er lavere enn kravet for å idømmes straff, skyld bevist utover enhver rimelig tvil, er det høyere enn sannsynlighetsovervekt og bevisbyrden er ilagt påtalemyndigheten. I tillegg har også den svenske regelen en fakultativ sikkerhetsventil. I paragrafens siste ledd kommer det frem at inndragning ikke kan idømmes hvis det er «oskäligt», altså urettferdig, jf. § 1b. Den svenske domstolen er altså pålagt i hvert enkelt tilfelle å foreta en konkret skjønsmessig helhetsvurdering av om inndragning skal foretas, i motsetning til den mer uspesifiserte fakultative adgangen norske domstoler har. Det er ytterligere forskjell mellom det svenske og norske regelsettet vedrørende hvem inndragningen kan skje hos. I § 5a (2) og (3) kommer det frem at inndragning hos tredjepersoner bare kan skje mot personer som enten har fått formuesgodet i arv, gave eller ved bodeling eller ved at mottakeren visste eller burde visst at formuesgodet hadde tilknytning til kriminalitet. Dette er en klar forskjell fra den tilsvarende bestemmelsen i strl. 2005 § 72 (2) hvor, som vist under kapittel 2.2.1, det bare er ved betaling av fullt vederlag at forarbeidene åpner for at retten skal bruke sin fakultative adgang til ikke å idømme de nærmeste utvidet inndragning. Med andre ord er det klare forskjeller mellom det norske og svenske regelsettet, både hvem inndragningen retter seg mot og hvordan lovbrüterens rettssikkerhet ivaretas.

Ved vurderingen av om den svenske regelen er i strid med de rettsstatlige grunnprinsipper kan det fra et norsk perspektiv være relevant å dele vurderingen i to; først en del om den svenske

---

¹¹⁶ Jf. BrB, kapittel 36, § 1b

¹¹⁷ Jf. BrB, kapittel 36, § 5a

regelen som tilsvare § 68 og så en del som tilsvare § 72 (2). Siden det ikke er skyldpresumsjoner i de svenske reglene og det er et krav om domfellelse før man foretar en vurdering av om inndragningen skal foretas vil ikke EMK art. 6 (2) aktualiseres. Videre har som nevnt EMD oppstilt visse minimumskrav for at art. 7 ikke skal være brutt, da domstolen i Varvara-saken uttalte at den «[is] requiring, in order to implement punishment, a finding of liability by the national courts enabling the offence to be attributed to and the penalty to be imposed on its perpetrator».¹¹⁸ Etter de svenske reglene vil som nevnt «finding of liability» være et kriterium for at utvidet inndragning skal være aktuelt og dette kravet videreføres i vurderingen av om utvidet inndragning skal idømmes. Videre vil kravet om at det er «klart mera sannolikt» at utbyttet stammer fra kriminalitet medføre at den svenske regelen i langt større grad enn den norske er proporsjonal i tråd med EMK tp. 1 art. 1. Følgelig vil det svenske regelsettet heller ikke være i strid med EMK tp. 1 art. 1. Hva gjelder regelen som tilsvare strl. 2005 § 72 (2) vil BrB § 5a (2) og (3) bare åpne for inndragning hvis den nærmeste visste eller burde visst at formuesgodet stammet fra kriminalitet, noe som i norske tilfeller vil åpne for straff grunnet heleri, eller hvis formuesgodet tilfaller den nærmeste uten at denne har ytet vederlag for det. I det sistnevnte tilfellet vil den utvidede inndragningen bare gjenopprette tilstanden den nærmeste var i uten lovbrysterens kriminalitet. Siden dette dermed vil være en inndragning hvor den nærmeste ikke taper noe, vil inndragningen heller ikke kunne regnes som straff, jf. drøftelsen av straffebegrepet i kapittel 3.2.2. Etter den svenske regelen kan det med andre ord i langt mindre grad tenkes konkrete situasjoner hvor det vil være strid med de rettsstatlige grunnprinsippene enn det de norske reglene åpner for.

Hva gjelder hvor ofte reglene om utvidet inndragning blir brukt oppnevnte svenske myndigheter i 2013 en utreder som skulle undersøke hvordan reglene ble benyttet og om de eventuelt var grunnlovsstridige. Mandatet ble senere utvidet til også å gjelde eventuelle endringer for at regelen skulle samsvare med et nytt EU-direktiv. I utredningen så utrederen på hvor ofte reglene ble benyttet. Utrederen tok for seg tidsrommet februar 2011 til og med august 2013¹¹⁹ og kom til at det totalt i tidsrommet hadde vært 231 saker om utvidet inndragning oppe for domstolene.¹²⁰ I det tilsvarende tidsrommet i Norge var det totalt 457 saker om utvidet inndragning.¹²¹ Det er verdt å merke seg her at det høye antallet saker kommer av det ekstremt høye antallet saker i 2012¹²² og at dette ifølge riksadvokaten «fremstår som et engangstilfelle».¹²³ Med forutsetning om at 2011 og 2013 representerer en mer riktig fremstilling av antallet utvidede inndragningssaker vil man i Norge årlig ha et sted mellom 40 og 50 saker. Hvis man tar forbehold om at den svenske statistikken dekker en litt kortere tidsperiode enn den norske og medregner Sveriges høyere folketall kan man se at bruken av utvidet inndragning er sammenfallende mellom de to landene, på tross av at terskelen for å idømme utvidet inndragning er høyere etter de svenske reglene enn etter de norske. Den begrensede forskjellen i bruken av inndragningsreglene vil i utgangspunktet ikke

---

¹¹⁸ Jf. Case of Varvara v. Italy, avsnitt 71

¹¹⁹ Jf. SOU 2015:67, kapittel 4.1 «Uppdraget i denne del och hur det har fullgjorts», side 55, andre avsnitt

¹²⁰ Jf. SOU 2015:67, kapittel 4.3.1 «Antall mål, m.m.», side 64, fotnote nr. 9.

¹²¹ Jf. Brev fra Riksadvokaten 15.01.14, vedlegg side 9, «Rettskraftige inndragningskrav»

¹²² 359 saker i 2012, mot henholdsvis 61 og 37 i 2011 og 2013

¹²³ Jf. Brev fra Riksadvokaten 15.01.14, side 7, tredje avsnitt

i særlig stor grad tale for en overgang til et regelsett mer likt det svenske. Dette modereres likevel av utredningen, hvor utrederen kommer til «[a]tt utvidgat förverkande inte utnyttjats till sin fulla potential beror inte på brister hos regleringen».¹²⁴ Det konkluderes heller med at det er rutine hos politi og påtalemyndighet som hindrer at utvidet inndragning skjer i større omfang.¹²⁵ Hvis det forutsettes at det er manglende kunnskap om regelverket og manglende hjelpemidler for iverksettelsen av utvidet inndragning som hindrer påtalemyndigheten i å prøve flere utvidede inndragningssaker for retten også i Norge vil endringer i regelverket, kombinert med økt informasjonsarbeid i påtalemyndigheten, antakeligvis medføre en økt bruk av reglene om utvidet inndragning. Når de svenske reglene i tillegg er i tråd med Norges rettsstatlige grunnprinsipper bør dette tale for at de norske reglene bør forandres i retning det svenske regelsettet.

Konklusjonen på den overordnede problemstillingen er at reglene om utvidet inndragning i konkrete situasjoner kan være i strid med Norges rettsstatlige grunnprinsipper. Som en følge av dette bør reglene endres, og gode grunner taler for en overgang til et regelsett mer likt det svenske.

---

¹²⁴ Jf. SOU 2015:67, Kapittel 4.4.2 «Har tillämpningen visat på problem eller svårigheter med regleringen?», side 82, «Min bedömning».

¹²⁵ Jf. SOU 2015:67, Kapittel 4.5.2 «Vad som skulle kunna göras», side 95

Litteraturliste:

Lover:

- Kongeriket Norges Grunnlov, Lov av 17. mai 1814 (Grunnloven)
- Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett, Lov av 21 mai 1999 nr. 30 (menneskerettsloven)
- Strl. 2005: Lov om straff, Lov av 20. mai 2005 nr. 28 (straffeloven)
- Strl. 1902: Almindelig borgerlig Straffelov, Lov av 22. Mai 1902

Svensk lovgivning:

- Brottsbalk (1962:700), (BrB)

Forarbeider:

- Ot.prp. nr. 90 (2003-2004)
- Ot.prp. nr. 8 (1998-1999)
- Ot.prp. nr. 31 (1971-1972)
- NOU 1996:21
- NOU:2002-4: «Ny straffelov»
- Dok. Nr. 16 (2011-2012) Rapport fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven

Litteratur:

- «Forhandlinger på det tyvende nordiske juristmøte», utgitt av Det norske styre, Oslo 1956
- Matningsdal, Magnus: «Straffeloven – Alminnelige bestemmelser – Kommentaarutgave», Universitetsforlaget, Oslo 2015
- Slettholm, Andreas: «Slik var Cappelens lukrative hasj-kjede», Aftenposten 21.09.15, <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Slik-var-Cappelens-lukrative-hasj-kjede-8169029.html>
- Dyrnes, Anne-Mette: «Inndragning – Hva må gjøres?», Økokrims skriftserie nr. 15, Ciceron Forlag 2003
- Aall, Jørgen: «Rettsstat og menneskerettigheter», tredje utgave, Fagbokforlaget 2011
- Örnsved, Patrik, SOU 2015:67 «För at brott inte ska löna sig», Stockholm 2015

Norsk rettspraksis:

- Rt. 1977 side 1207
- Rt. 2002 side 91
- Rt. 2003 side 897
- Rt. 2003 side 1096
- Rt. 2004 side 1126
- Rt. 2006 side 853

- Rt. 2012 side 1305

Rettspraksis fra EMD:

- Case of Engel and others v. Netherlands, dom av 8. juni 1976,
- Case of Salabiaku v. France, dom av 7. oktober 1988
- Case of Welch v. The United Kingdom, dom av 9. februar 1995
- Case of the Former King of Greece and Others v. Greece, dom av 23. november 2000
- Case of Phillips v. The United Kingdom, dom av 5. juli 2001
- Case of Göktaş v. France, dom av 2. oktober 2002
- Case of Storbraten v. Norway, avgjørelse på application 12277/04
- Case of Varvara v. Italy, dom av 29. oktober 2013

Andre myndigheters praksis:

- Brev fra Riksadvokaten 15.01.14, «Straffesaksbehandlingen i Politiet 2013 – Riksadvokatens bemerkninger».